

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2023. november • XXXIV. évfolyam 11. (396.) szám

Ára: 400 Ft

- Újrakezdés és kalandok 1945-ben a kortárs szemével
- Városismeret és városszeretet – 15 éves a Rezét Kupa
- Dávodi és bencés hagyományok, oktatás, intézményépítés – interjú Keresztes Józseffel
- Mi a biodinamika? – Gazdálkodás korszerű elvek szerint
- Emlékük köztünk marad – búcsú Bálint Mátyástól és Jánosi Lászlótól

Fotó: Király Attila

9 771416 446126

Tartalom

- Gyalogszerrel '45-ben (Gergely Józsefné viszszaemlékezése, közzéteszi: Marosvásárhelyinél Gergely Anna).....	3
- 15 éves a Rezét Kupa városismereti verseny (Masa György riportja).....	7
- A Sauerborn család lakhatási körülményei a 20. század első és második felében (Kordé Nóra tanulmánya. 2. rész).....	9
- Hét kisfilm népszerűsíti őstől Bács-Kiskun vármegye értékeit (Trázer Ágnes beszámolója).....	11
- A vadgesztenyék másodvirágzása (Nebojszki László írása).....	11
- „Mindig rengeteg dologgal foglalkoztam a tanítási időn kívül is...” (Mayer János interjúja Keresztes Józseffel).....	12
- Az 1903-as Rákóczi-emlékév (Sarlós István forrásközlése).....	16
- Biodinamika – és ami mögötte van (Szünder Dezső írása).....	17
- Elment a bajai motoros legenda (Tölgyesi Márk nekrológja).....	20
- Jánosi László (1968 – 2023) emlékére (Radváné Bartos Erzsébet megemlékezése).....	21
- Petőfi apakomplexusa(i) (Milbacher Róbert tanulmánya).....	22
- Az étel íze (Szünder Dezső receptje).....	24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap elején
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János

Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László

Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A Szerkesztőbizottság tagjai:

Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Masa György, Sarlós István, Sipos Loránd,
Szünder Dezső, Zalavári László

Lapalapító:

Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó: Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:

OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja

Számlaszám: 11732033 20030119

Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.

E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

Előfizetés: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.

Felelős vezető: Csuvár Zoltán

Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Álom egy filmszínházról

Mayer János

■ Nemrégiben ismét aláírásgyűjtőbe botlottam a bajai piacon. Nem mondanám, hogy ritka jelenség lenne ez, hiszen szinte mindig akad valami, ami ellen tiltakozni lehet; vagy ha épp nincs ilyen, az erre szakosodott *örökmorgók* biztosan találnak maguknak ürügyet, hogy begyűjthessék a velük vagy ügyükkel szimpatizálók adatait. A mostani akció azonban kivételes: nem valami ellen, hanem egy kulturális intézmény (a bajai mozi) feltámasztása érdekében próbálnak meg támogatókat keresni.

A kultúra, a filmművészet elkötelezett híveként a szándékra aligha lehet nemet mondani. A mozi sokunk ifjúkorának fontos szórakozási formája volt, egy-egy alkotás gondolatébresztő, szemléletformáló hatását pedig talán felbecsülni sem tudjuk. Az persze más kérdés, hogy a mai világban – amikor kis ügyeskedéssel a legújabb filmsikerek szinte a bemutató napján ingyen hozzáférhetőek, és a széles körben birtokolt technikának köszönhetően otthonunkban is kiváló minőségben élvezhetőek – vannak-e elegendően, akik készek fizetni az effajta szórakozásért, és kimozdulnak-e a kényelmes otthoni fotelekből az élmény kedvéért. (Plázák kiváló minőségben sugárzó termei Budapesten gyakran félházzal sem működnek, de ott az áruház más bevételei alighanem kitermelik a veszteséget.)

Ha a „feltámasztás” az évek óta üresen álló *Uránia mozi* egyszerű újraindítását jelenti, akkor a bukás garantálható. (A 2000-es évek elején több „blockbuster” vetítése előtt szurkolni kellett, hogy összejöjjen az öt fizető néző, és az előadás egyáltalán elkezdődhessen.) Az egykor legendás műintézmény sem technikailag, sem kényelmi szempontból nem felel meg a modern kor elvárásainak, a hatalmas épület várható fűtési költségeit a bevétel aligha fedezné. Vannak viszont az országban jó példák egykor patinás régi filmszínházak okos megújítására; magam például a szolnoki *TiszapArt* mozira csodálkoztam rá néhány évvel ezelőtt. Ennek épülete eredetileg a zsidó hitközség imaháza volt, de már az 1950-es években ún. utánjátszó mozi volt, akkor még egyetlen teremmel. A ma három (két kisebb és egy nagyobb) vetítőhelyiséggel, digitális technikával működő, a hagyományörzés jegyében átalakított épületben igényes, az előadások idején kívül is nyitva tartó *art café* működik. A hangulatos közösségi tér a poharazgatás

mellett kiállításoknak, közösségtalálkozóknak, pódiumbeszélgetéseknek is helyet ad. A mozi ráadásul a Szolnoki Galéria főbejárata előtti területre kinyitották, a *Műzsák terének* nevezett „kerthelyiségben” koncerteket is szerveznek, az épület falára szerelt óriás LED-fal pedig szabadtéri filmszínházra is lehetőséget ad, sőt mára filmfesztivált is tartanak itt. És bár Szolnokon multiplex mozi is működik, a TiszapArt látogatottsága azt is lekörözi! Szeretném hinni, hogy egy hasonló koncepció alapján megújított és működtetett komplex műintézménynek Baján is meglenne a közönsége. (A nyilvánosságra került tervek pedig valami ilyesmiről szólnak, tehát van remény.)

Tudható persze az is, hogy a kezdeményezés mögött egy politikai aktorként fellépni kívánó civil szervezet áll, így akár elintézhetnénk egyszerű legyintéssel: újabb népszerűség-hajhászó kampányfogatás! A sokat látott választópolgárt joggal intheti óvatosságra néhány, kampányidőszakokban rendre felbukkanó – és soha meg nem valósult – grandiózus ígéret (elkerülőút, giga-fürdőkomplexum, vasútállomás, önálló városi színház stb.) emléke, és sajnos láttunk nem egy példát olyan beruházások megvalósítására (Sugovica-parti kilátó, csúszkapálya, kalandpark), amelyek jelenlegi állapotuk és kihasználtságuk alapján inkább kidobott pénznek tűnnek. Ettől még nem kell élből elutasítanunk minden újító szándékú kezdeményezést – akkor sem, ha tervezői politikai tőkét is kovácsolnának belőle. Elvégre a politikának elsősorban megicskak a *közösség szolgálata*, nem pedig a hatalom megszerzése (és megtartása) lenne a lényege, márpedig szűkebb pátriánkban az igényes kultúra helyi színtereinek kialakításában még bőven lenne tennivaló.

Dream real! - éneklí egy kedves bandám régi slágerében. Fontos az, hogy a közéleti szerepre készülőknek legyenek víziói; olyan tervekkel álljanak a lakosság elé, amelyek hasznosságát könnyű belátni, ne legyenek eleve kudarcra ítélve, és amelyek megvalósulása esetén a közösség valóban gazdagodni fog. Ha a kezdeményezők minderről meg tudják győzni a bajaiakat, és lesz (anyagi és erkölcsi) erejük a terv véghezviteléhez, akkor a bajai mozikultúra újjászületése nemcsak egyszeri, politikai hírverést szolgáló *vetítés*, hanem valóra vált álom is lehet. ■

Emlékképek Gergely Józsefné Békei Irén hagyatékából 12. Gyalogszerrel '45-ben

Közzéteszi: Marosvásárhelyiné Gergely Anna

■ Debrecenben, 1945. január 7-én megalakult a *Nemzeti Parasztpárt*, amelynek elnöke *Veres Péter*, főtítkára *Erdei Ferenc* lett. Ugyanakkor alakult meg a *Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség* is Szegeden. Házunkban még az oroszok gh-s (gazdasági ellátmányozási) különítménye volt beszállásolva. Vezetőjük az ukrán származású *Vaszilij Poloszjuk* volt, akinek a „közreműködésével” rádiónk is lett, amelyen rendszeresen hallgattuk az angol rádió magyar nyelvű híradásait. Így tudtuk meg azt is, hogy április 11-én Debrecenből Budapestre költözött az Ideiglenes Kormány.

Április 26-án átszervezték és kiegészítették a Nemzeti Parasztpárt országos vezetését. Az elnök újra *Veres Péter*, a főtítkár *Kovács Imre* lett. Majd arról is az angol rádióból értesültünk, hogy május 1-jén a Magyar Rádió is megkezdte adásait a fővárosból. A Nemzeti Parasztpárt központi lapját, a *Szabad Szót* már március 27-én kiadták, főszerkesztője *Darvas József* lett. Április 6-án a déli órákban – amikor már megebedtünk, és hét ágra süttött a nap – kimentem az udvarra, hogy a simogató melegben sétálgassak egy kicsit. Az orosz katonák is az ebéd utáni pihenőjüket élvezték. Ekkor zörögtek a kapun, amit csak azért hallottam meg, mert sétám során a tujafa alá értem. Félve kérdeztem meg:

– Ki az?

– Dobler György vagyok – hangzott az idegen válasza. – Götz József tanító úrral szeretnék beszélni. (Jóska, a férjem a magyarosítás után lett Gergely József.)

Mivel az idegen név szerint keresett bennünket, Jóska kinyitotta a kaput:

– Götz József vagyok. Miért keres engem? – kérdezte.

– A Bajai Pártközi Bizottság megbízásából én szervezem az alakuló Nemzeti Parasztpártot. Azt hallottam, hogy ön már a Tanítóképzőben a népi írók híve volt, és szorgalmas olvasóik közé tartozik. Azért keres-

tem fel, hogy megkérdezzem: jönne-e közénk a pártba? – és máris átnyújtotta a belépési nyilatkozatot.

Jóska és én érdeklődéssel olvastuk a népi írók műveit, és nagyrabecsültük azt az erőfeszítést, amelyet a szegényparasztság sorsának jobbra fordítása érdekében kifejtettek. Mi is a népi írók programjának megvalósításában láttuk népünk felemelkedésének igazi zálogát.

Jóska már korábban is elmondta nekem, hogy milyen érdeklődéssel figyelte *Lemle Géza* és *Hargita Pál* diaktársai lelkes munkáját, amelyet a népi írók megismertetése, illetve műveik terjesztése érdekében kifejtettek. Újságot is szerkesztettek és kiadtak, hogy a tanítóképzősök is megismerjék őket. A szent hevülettel és szenvedéllyel végzett munkájuk a 40-es évek ifjúságát magával is ragadta. A népi írók művei kézzől kézre terjedtek. Jóska is megvette kis megtakarított pénzéből *Veres Péter Mit ér az ember, ha magyar?* című munkáját. Azt is elmondta, hogy úgy olvasta, mint a Bibliát, mert minden napra lelt benne valami újat és átgondolni valót.

Jóska a továbbiakban így emlékezett vissza a történetekre:

„Olvasmányaim során kezembe került *Illyés Gyula Puszták népe* című műve. Átélt élmények toppantak elém a könyv lapjairól. Megrázó volt számomra ez az önmagam sorsával való kíméletlen szembenézés. A kezemben tartott belépési nyilatkozatot kitöltöttem és átadtam *Dobler Györgynek*, aki láthatóan meghatódott, és már mint új tagtársával fogott kezét:

– Szervusz! A Nemzeti Parasztpárt új tagjaként szeretettel köszöntelek. Kérlek, hogy holnap délelőtt 10 órakor a feleségeddel együtt gyertek el Klein ügyvéd Kossuth Lajos utcai házába, ott tartjuk a párt alakuló ülését.

Másnap Klein ügyvéd könyvtárszobájában találkoztunk először az alapító tagokkal: *Mérei Sándor* postatisztviselő, *Agatity József* szentistváni gazdálkodó, *Halász József* mártonszállási zsellér, *Kincses István* ma-

gánzó, *Klein József* ügyvéd b o j t á r, egy *Sámán* nevű, szintén szentistváni gazdálkodó, én, azaz *Götz József* látszerész

(apósom tanítványaként) és *Irénke*, aki csak »külsőként« akart részt venni az eseményen.

Dobler György vezette az alakuló ülést. Legfőbb feladatnak a tagtoborzást tartotta, ebben mindenki szívesen vállalt munkát. Arról is tájékoztatott, hogy a Nemzeti Bizottság úgy határozott: a párt székháza a Tóth Kálmán és a Petőfi utca sarkán álló Ertl-ház legyen, és a jelenlévő tagok haladéktalanul vegyék birtokukba a kijelölt házat. Mi, alapító tagok – átérezve a történelmi pillanatot – megköszöntük Klein József tagtársunknak, hogy lakásában helyet adott a párt szervező munkájához, és együttesen átmentünk az egészen közel lévő »új székházunkba«.

Az Ertl-ház és kert jelentős területet foglalt el a Tóth Kálmán és főként a Petőfi utcából. Parkszerű, nagy kertjének árnyas platánfái között akkor még a Kenderes patak vize tükrözött vissza a lombok között áttörő nap sugarait. Hatalmas telek és ház volt, magas ablakainak sora sok helyiséget magába foglaló épületnek mutatta, egyszóval impozáns volt. Még megtalálható volt benne a polgári családi élet eszményeit tükröző légbőr. A ház valamikori tulajdonosai Baja város tekintélyes polgárai voltak. A házból nagy rendetlenséget találtunk, az orosz katonák nemrég hagyták el, és költöztek máshová. Azonnal hozzákezdünk a takarításhoz. A ház közepe táján volt egy nagyterem, ebből nyílt az a kisebb helyiség, amelyet irodának rendeztünk be. Egymás mellé tettünk három asztalt, egyet a titkárnak, egyet az elnöknek, a harmadikat pedig az adminisztrációt végző leendő tisztviselőnek. A pártközpontból kapott iratanyagokat a szekrénybe tettük, és táblát készítettünk a kapura, amelyre ráírtuk: a Nemzeti Parasztpárt székháza. Ezt kifüggesztettük. Megbeszéltük, hogy hivatalos órákat is tartunk, naponta 9-től 12-ig. Aki ráér közülünk, az jön be az ügyeleti napra. Mivel nekem és Irénkének nem volt kötött időnk, magunkra vállaltuk az irodai szolgálatot. A szervező munka is megindult annak a kis csapatnak a lelkes tagjaival, akik azokban a napokban a szegényparasztság érdekeiért akartak harcra szállni. Meggyőződéssel hittük, hogy a szegényparasztság felemelkedése nélkül nem szülehet meg az új, igazabb és boldogabb Magyarország. Mindenki a békét várta, és a zsigereinkben azt is éreztük, hogy nemzeti történelmünk éjszakájában az Ideiglenes Kormány frissen ácsolt szekere valami fényes hajnal felé gurul velünk.

Hozzákezdünk a tagtoborzáshoz. Kimen-

tünk a falvakba, és ott gyűléseket tartottunk. Mártonszálláson sok volt a földnélküli paraszt, ők – jobb sorsot remélve – a Parasztpárthoz csatlakoztak, ott Halász József szervezte a tagokat. Azt is tapasztaltuk, hogy propagandaanyag nélkül nem sokra megyünk, és tudtuk azt is, hogy van lapja a pártnak, és az Szegeden kapható. Már 1945 áprilisának utolsó napjaiban jártunk, az európai háború a végórát élte. Vaszilij Poloszjuk és gh-csoportja parancsot kapott a továbbvonulásra. Április 29-én vettünk búcsút tőlük, Vaszilij írt egy »bumáskát«, hogy másokat már ne szálláshassanak be hozzánk.

A Nemzeti Bizottság Baján értekezletre hívta a pártokat, hogy megbeszéljék az első szabad május 1-jei felvonulás rendjét. Mivel mi még éppen hogy szerveződtünk, és csak egy kis csoporttal tudtunk részt venni a felvonáson, le kellett vonni a tanulságot: a tagtoborzást sokkal nagyobb energiákkal kell folytatnunk. Haladéktalanul el kell utaznunk Szegedre, ahol a pártnak már nagyobb regionális szervezete működik, és kérnünk kell propagandaanyagokat és újságokat. Mi Irénkével vállalkoztunk az útra az akkori nehéz körülmények ellenére is, hiszen a Szabad Szó főszerkesztőjét, Darvas József írórt ismertük.

Az utazási előkészületeket megkezdtem: kimentem az állomásra megkérdezni, hogy másnap mikor indul vonat Szegedre, mert az indulási idő elég bizonytalan volt. A forgalmista azt tanácsolta, hogy tartózkodjunk az állomáson, ha egyáltalán indul vonat Szeged irányába, akkor felszállhassunk rá. A hozandó anyagok számára két hátizsákot készítettem: az otthon található gabonaszákok közül két hibátlant választottam, fatörzsnek csapkodva portalaníttam őket, majd a pincében tárolt krumplikból kiválasztottam négy kisebbet, és a zsákok két végének sarkába dugtam őket. Most már csak a hordozó kantárként is alkalmazható erős zsinag hiányzott, hogy a gondosan kiválasztott zsákjaim megfelelő hátizsákokká változhassanak.

Irénke szülei már régóta szenvedélyes hívei voltak a Dunának. A Vén-Dunába és a Fekete-erdőbe (Grébeci-holtág) jártak pontyra és harcsára horgászni. Felszereléseik között voltak erősebb és vékonyabb kötelek, ezekből válogattam. Két rövidebb darabból kantárokat készítettem a zsákjainkra. A kötelek végét a zsákok sarkaiba helyeztem krumplik mögött úgy kötöttem meg, hogy a kötés biztosan rögzítse a krumplikat. Így ezek a zsákot erős fülekként tartották. Az egyik hátizsákot könyvekkel terheltem meg, kantárjába bújva a hátamra vettem, és kissé előredőlve minden nehézség nélkül könnyedén elindultam velem.

A próba jól sikerült, a munkámmal elégedett voltam.

Másnap reggel kenyeret és szalonnát csomagoltunk útravalónak, kendőbe takartuk élelmünket a zsákokba raktuk. Anyósoméék féltettek bennünket a háborús körülmények közötti utazás veszélyeitől, a legszívesebben itthon tartottak volna, de mi hajthatatlanok voltunk. Így vágunk neki a szegedi utazásnak. Már 8 órakor kinn voltunk az állomáson, megkérdeztük a forgalmi szolgálattevőt, hogy a Szeged felé induló szerelvényre mikorra számíthatunk. Megtudtuk, hogy a vonat, amelyet Dombóvárról indítottak el, már úton van, kb. 11 óra tájban fog áthaladni az állomáson, és az esti órákban érkezik Kiskunfélegyházára.

Az 1944 szeptemberében lebombázott híd Dunába szakadt tagjai halott csontvázzakként meredtek ki a vízből, még szó sem lehetett az újjáépítésről. Minden Baján át közlekedő vonat a lebombázott híd előtt állt meg, az utasokat leszállították, és kompon vitték át a másik oldalra, hogy ott ismét vonatra szállva folytassák útjukat. Ez a helyzet minden utazást bizonytalan időre jelentősen meghosszabbított. A vonat kb. 16 órára érkezett meg Kiskunhalasra, ahonnan rövid várakozás után továbbengedtek bennünket. Sokan szálltak fel a különben már dugig megtelt szerelvényre, ezért jobbnak láttuk, ha a vonat tetejére mászunk fel. A táj – amerre csak néztem –, mindenütt a rajta keresztülgázoló hadseregek pusztításait viselte magán. Életemben először utaztam vonaton a Duna-Tisza közt átívelve, ezért szinte boldog voltam, hogy a füledt vonatbelső helyett a szellős tetőre szorultunk. Ilyen körülmények között még úgysem nézhettem szét Petőfi imádott Kiskunságán. A róla szóló vers sorai jutottak eszembe: »*Hova szívem, lelkem / Mindig, mindenholnan vissza-visszavágyott! Újra láttam végre születésem földjét... / A szép Kiskunságot!*...«

Kiábrándító volt a kép: parlagon heverő földek, romos tanyák, szédült őrházak, a háború sebei tűntek szemünkbe mindenfelől. Elszomorodtunk. Szegény hazánk! Mennyi idő kell majd, hogy a pusztítás nyomait eltüntessük meggyötört testedről? Közben beesteledett, a jótékony sötétség betakarta a vidéket. Mi nyu-

goltan, biztonságosan ültünk a tetőn, mert a magunkkal hozott hosszabb kötelekkel még sötétedés előtt hozzákötöttük magunkat a féldomború tetőre erősített szellőző nyílásához. Egymásnak háttal, szorosan a vonatra dőlünk, körültekertük magunkat a kötéllal, így akkor sem eshettünk volna le, ha valami ok miatt a kocsi szélére sodródunk.

Késő este lett, amikor megérkeztünk Kiskunfélegyházára. Még le sem szálltunk, vijjogni kezdtek a légiriadót jelző szirénák. A vasutasok megakadályozták, hogy az állomás épületében keressünk menedéket, határozottan kitessekeltek bennünket egy üres térre, hogy ott várjuk meg a légítámadás végét. Mint kiderült, a riadó vakláрма volt, ezért hamarosan le is fújták. Nekünk viszont éjszakai pihenőhelyet kellett keresnünk. Ismeretlenek voltunk, és utastársaink sem tudtak útba igazítani, végül egy vasutas sietett segítségünkre:

– A szállót arra keressék! – mondta. A jelzett irányban a szállodát meg is találtuk, de nem volt benne köszönet.

– Szállodánkban minden helyet a Vörös Hadsereg tisztjei foglaltak el, de van még egy üres fürdőszobánk az alagsorban, amely fűtött, ott meghúzódhatnak – mondta a portás.

Nem volt más választásunk, kifizettük a fürdőszoba bérét, megkaptuk a hozzávaló kulcsot, és birtokba vettük szállásunkat. A szoba meleg volt, de nagyon páradús, ezért hamarosan lekerült rólunk a felsőruha. Elhatároztuk, hogy felváltva belefekszünk a száraz kádba, és megpróbálunk aludni. Ballonkabátjainkat a kád aljára terítettük, vánkoscént a zsákokat hajtogattuk össze. Elsőnek Irénke próbálta ki »ágyunkat«. A kényelmetlen vackot azonban csak nagyon rövid ideig bírta, inkább kiszállt belőle. Ekkor rám került a sor, de a próbát én sem álltam ki. Be kellett látnunk, hogy a kiskunhalasi szálló alagsorának kádjaiban semmilyen álom nem terem számunkra. Felöltöttünk, a portásnak leadtuk a kulcsot, és ki-

mentünk a szálloda melletti szabad térre, ahol útitársaink várakoztak a rideg éjszakában. A téren összeszedett különböző hulladékokból nagy tüzet raktak, valamennyien azt állták körül. Mi is csatlakoztunk hozzájuk. A tétlen várakozást azonban hamar eluntuk.

A már derengő hajnalban elindultunk enyhelyet keresni. Bóklászásunk közben egy bemeszelt nagyobb faépítményre lettünk figyelmesek. Egyes részei kisebb erőfeszítéssel el tudtam mozdítani. Gyenge pontját felismerve – kezemet a kitapintható rések közé dugva –, az elmozdítható részeket kezdtem szétlogatni. Az erősödő derengésben egyre jobban felismertem, hogy háziszárnyasok óljába tévedtem, s ha nem akarok elszennyeződni és megbüdosödni, akkor haladéktalanul el kell mennem onnan. Ekkor a vasútállomás felől kiabálás hangzott:

– Emberek! Jön a vonat!

A szétszóródott utasok tömege azonnal megindult az állomás felé, mert mindenki jó helyet szeretett volna magának szerezni. Mi, húszévesen könnyen szaladtunk, sikerült is ülőhelyet találnunk. A vonat végre elindult Szegedre, és reggel kilenc óra tájban meg is érkezett. Az állomáson és közvetlen környékén színes tömeg kavargott. Az emberek többsége nagy csomagokkal Budapestről érkezett, ahol a hosszú ostrom alatt alaposan kiéheztek. Legjobban az élelem hiányzott, így az újra feltámadó termékcsereben mindenki azt kínálta fel, amivel az életformája alapján rendelkezett. A városi emberek »levetkőztek«, és ruháikat ajánlották fel cserére, a falusiak pedig szántóföldjeik, kertjeik termékeit hozták magukkal. Az üzletek kifosztva, üres polcokkal tátongtak, azokban semmit sem lehetett kapni, a csere volt az egyetlen lehetőség, hogy az emberek a szükséges dolgukat megszerezhették.

A szegedi vasútállomás épületéből nem engedték ki a városba az utasokat, mivel előtte minden utasnak alá kellett vetnie magát tetűvizsgálatnak. Irénke azonnal kijelentette, hogy őt ugyan nem fogja megvizsgálni senki, ezért egy óvatlan pillanatban »kikeveredett« a tömegeből, félrehúzódott, és megszökött a kellemetlen helyzet elől. Amikor újra találkozottunk, természetesen elmeséltette velem a történeteket. Betereltek bennünket egy nagy váróterembe, sorba állítottak, és felszólítottak, hogy vetkőzzünk meztelenre. Aki a felszólításnak eleget tett, az a ruháit a kezében fogva a vizsgálatot végző bizottság elé állt. A kórházi dolgozókból kijelölt kéttagú bizottság gondosan szemrevételezte testünk hajlatait, és alsóruházatunk korcait. Akiket tisztának találtak, azokat rögtön elbocsátották, akiknél parazitát találtak, azokat egy többtagú bizottság elé te-

relték, ahonnan őket a fertőtlenítőbe vezették. Mondanom sem kell, hogy ez az egész félelmetesen kísérteties volt.

Beszámolóm után elindultunk, hogy megkeressük *Jójárt Szilveszter*eket a Sárkány utcában, akik *Békei Géza* bácsi (Irénke édesapjának testvére) felesége, Vica néni szülei voltak. Ők rokoni szeretettel vettek körül bennünket, az éjszakát náluk töltöttük, miután elmondtuk, mi járatban vagyunk Szegeden. Reggelre tejet, kenyeret, kolbászt és szalonát tettek elélnk.

Másnap elindultunk megkeresni a város központjában lévő Nemzeti Parasztpárt irodáját. Az egyetem közelében lévő helyiségben Erdei Ferenc öccse, *Sándor* fogadott bennünket. Elmondtuk a bajai szervezet alapításának történetét, és segítségét kértük a további lépésekhez. Erdei Sándor elmondta, hogy ők sem rendelkeznek propaganda-anyagokkal, mert pénzük sincs rá, de határozott szándékuk, hogy előkészítsenek különböző anyagokat nyomdára. Egyelőre azonban ők is csak a párt hivatalos lapját terjesztik. A Szabad Szó visszamaradt példányait megkaptuk, az újságok súlyát emelgetéssel méregetve becsültem meg, majd a két zsákba elosztva bepakoltunk. Természetesen az enyém nyomott többet. Csomagolás közben beszélgettünk új ismerőseinkkel, akik számára mi jelentettük a fiatalabb nemzedék tenni vágyó aktivistáit. Ez a látogatás arról győzött meg bennünket, hogy népben és nemzetben kell gondolkodnunk és cselekednünk, ahogy ezt a falu- és parasztságkutatóink tették. Hittük, hogy az ő nyomukban találjuk meg a követendő utat.

Az éjszakát ismét Jójártéknál töltöttük (megjegyzés: unokájuk, *Békei László* matematika-fizika szakos tanár, később iskolaigazgató Szegeden, kiváló hegedűs, egyébként pedig a III. Béla Gimnázium egykori diákja volt). Elalvás előtt még megbeszéltük, hogy nem megyünk a nagyállomásra, mert szerettük volna elkerülni a tömegben való keserves tolatkodást. Majd gyalog megyünk ki a városból, és a hat kilométerre lévő Kiskundorozsma megállóban szállunk fel a vonatra. Hajnalodott, amikor útra keltünk, és célállomásunkon fázósan

üldögéltünk egy padon. A szolgálattevő vasutas odajött hozzánk:

– Hát, maguk, kedves fiatalok? Mit keresnek erre, ahol a madár se jár?

– Várunk! Kiskunfélegyházára szeretnénk utazni!

– Itt ugyan hiába várnak, mert itt ma biztosan nem lesz vonat, de még holnapra sem ígérhetem! – hangzott a felelet.

Megkérdeztük, milyen messze vannak a legközelebbi állomások, mire elgondolkodva vakargatta a fejét: Kiskunhalas kb. 51 km-re, Kiskunmajsa pedig 45 km-re van, ott este fél hétkor halad át egy vonat Kiskunfélegyházára. Mindkét állomás távolsága – nagyjából egy óra különbséggel – egész napos gyaloglást jelenthet, óránként 5 km-es átlagsebességet feltételezve – nézett ránk bizonytalanul.

Mint ahogy a kora reggeli órákban voltunk még, Kiskunmajsára egész biztosan odaérünk – gondoltuk. Két és félórás jó ütemű gyaloglás után – miközben az egyre erősebben melegítő nap levetkőztetett bennünket – az út jobb oldalán egy tavacska pillantottunk meg. Ligetes, nádas tó volt. Egy árnyas fa alá telepedtünk, és elővettük a rokonok által csomagolt útravalónkat: kenyér, szalonna, ivóvíz. Jól megreggeliztünk, a langyos tó vizében lábunkat is megmostuk. A kis tó idillikus látványa Irénkének ismét Petőfit juttatta eszébe.

Milyen jó lenne, ha egy járművel találkoznánk a gyaloglás közben, amelyre felkapaszkodva könnyebben juthatnánk el a kitűzött célunkhoz – ábrándoztunk. Azonban hiába pásztáztuk tekintetünkkel az alföldi tájat, mi voltunk az egyedüli utasok. Nemsokára mégis remény támadt bennünk. A távolból úgy láttuk, hogy egy kétokrös szekér dőcög az egyik dűlőúton, talán az is arra tart, amerre a mi utunk visz. Igyekeztünk utolérni, majd a hajtó engedélyével felültünk a szekér végébe: Végre! Nem kell gyalogolnunk! Irénkének ismét egy Petőfi-töredék jutott az eszébe: »Szekérré

ültek és azon menének/ Szekéren menének, de ökörszekéren...»

Sajnos ezek az ökörcsék nemhogy lassacskán ballagtak, de inkább csak vánszorogtak, ez nagyon elkésértett bennünket. Ilyen csigatempóban sose érünk célba – állapítottuk meg, ezért inkább megköszöntük a fuvar, és leszálltunk. A hosszú és fárasztó gyaloglás és a véget érni nem akaró út idegileg is kimerített bennünket. Annak ellenére, hogy az ebéd ideje is elmúlt már – talán a harmincadik km-nél tarthattunk –, már az evésnek sem éreztük szükségét. Cipőbe szorított fáradt és zsibbadó lábainkat is egyre nehezebben tudtuk elviselni, egykedvűséggel róttuk tovább vállalt utunkat. A továbbtámolygásra végső impulzust az adott, hogy a távolban piros tetejű házak tűntek fel. Amikor végre odaértünk, úgy éreztem, hogy erőinknek is a legvégére jutottunk.

Irénye bement a legközelebbi házba, és lelkendezve jött ki onnan:

– Képzeld Jóska! Ez az utca a majsai, ez vezet a vasútállomásra!

Hiába volt jó a hír, én dadogva és a sírással küszködve azt feleltem:

– Képtelen vagyok akárcsak egyetlen lépéssel is tovább menni. Te mehetsz, ahová akarsz, én itt maradok!

Irénye egy darabig tanácstalanul állt, de nem lehetett sokáig töprengeni, mert hat óra volt, és úgy tudtuk, a vonat fél hét felé érkezik. Míg én magamba roskadva ültem az ároksíparton, ő elvánszorgott az állomásig, és sírva leült egy padra. Amint ott sírdogálni kezdett, megjelent egy magas, jól öltözött férfi, és megszólította:

– Mi a baj? Miért sír?

– Azért sírok, mert a vonat mindjárt itt lesz, és a férjem nincs itt, nélküle pedig nem akarok felszállni – hüppögte a választ Irénke.

– Ezért ne sírjon! Most kérdeztem meg a vasutast, a vonat nagyon sokat késik, valószínűleg csak 11 óra tájban ér ide.

Irénye a későbbiekben elmesélte, milyen beszélgetés zajlott le közöttük a furcsa ismerkedés után. A rokonszenves férfi udvariasan bemutatkozott:

– *Dr. Lippai* vagyok, szegedi tanfelügyelő. Tudják meg, hogy én is tagja vagyok a Nemzeti Parasztpártnak, és nagyra becsülöm önzetlen erőfeszítéseiket, amelyeket a parasztság érdekében tesznek. Látszott rajta, hogy megkedvelt bennünket, mert felajánlotta, hogy menjünk vele a közelben lakó rokonaihoz, ott megpihenhetünk, és a vonatot is nyugodt körülmények között várhatjuk meg. A tanfelügyelő rokonai kedvesen fogadtak, nem győztek csodálkozni, hogy Kiskundorozsmától gyalog jöttünk idáig. Két mosdótálba meleg vizet készítettek, amely-

ben megmosakodtunk és meggyötört lábainkat is alaposan megáztattuk, vacsorával is megkínáltak bennünket. Új ismerőseink azt ajánlották, hogy várakozzunk az állomáson, és ha a vonat megjön, rögtön szálljunk fel, utazzunk el Kiskunfélegyházára. Ott várjuk meg, míg az odautazók leszállnak, és a megüresedő helyeket azonnal foglaljuk el, így lesz ülőhelyünk Kiskunhalasig. *Dr. Lippai* elkísért minket az állomásra, és megvárta, amíg elindulunk. Még most is hálával gondolunk a segítőkészségére.

Új barátaink tanácsa nagyon jónak bizonyult, Halasig ülve tudtunk utazni, de örömünk korainak bizonyult. Alighogy megérteztünk, megszólaltak a légiriadó szirénái, és nekünk megint el kellett hagynunk az állomás épületét. Itt vártuk meg a légiriadó végét. A hajnali órákban vonatot indítottak Baja felé, erre mi is felkapaszkodtunk. Abban reménykedtünk, hogy hátralévő utunkat semmi sem zavarja meg, és déltájban már otthon is lehetünk. Most is csalódnunk kellett.

Bácsalmáson mindenkit leszállítottak, a vonatot mellékvágányra tolták. Az állomás tömve volt utasokkal. Megpróbáltunk nyugalmasabb helyet keresni, és az újságokkal megtömött zsákjainkra telepedtünk. A csomagunkban kis maradék ételmet tapintottam ki, és a kendőbe kötött szalonnát egy karéj kenyérral meg is ettem. Későbbi életünk során Irénke e nagy bűnömöt kis csipkelődéssel is fűszerezve még sokszor a szememre vetette. A zsákban kotorászva kiderült, hogy az ivóvizünk is elfogyott, ezért elindultam vizet keresni.

Nemsokára vonat érkezett Szabadka felől, amelyben a jugoszláv hatóságok által üldözött és az országból kiutasított magyar családokat toloncolták át a határon. Nagy meglepetésünkre ekkor összetalálkoztunk a *Bajza* családdal, akik szintén a kiutasítottak között voltak. *Bajza Klári* és Irénke iskolatársak voltak a bajai zárdában. Édesapja, *Bajza Lajos* a bajai villamos üzemeknél főmérnökként dolgozott, ahonnan a háború idején Szabadkára helyezték át. Kiváló fotós volt, sajátos látásmódjával fényképsorozatot készített, amelyeknek várostörténeti értéke máig vitathatatlan. E tevékenysége révén sokat járt apósom Békei-Ofotóért üzletében, jó barátságot kötöttek egymással.

Egyre reménytelenebbül várakoztunk a Baja felé tartó vonatra. Már késő délután volt, amikor az állomáson megállt egy bolgár katonavonat, amelyről megtudtuk, hogy rövid várakozás után Baja felé indítják. Azonnal döntöttünk, ezt a vonatot nem szalaszthatjuk el, fölkapaszkodtunk a

tetejére. De nemcsak mi voltunk, akik alig vártuk, hogy továbbjussunk Baja felé, hanem mindazok is, akik akkor utolsó értékeiket rakták batyukba, hogy élelmszerre cseréljék. Így a vagonok teteje is gyorsan megtelt. Már gyakorlottak lévén a tetőn való utazásban, ismét odakötöztük magunkat a szellőzőkhöz.

A kocsikban a katonák vidámak voltak, énekeltek, füttyögettek. Egy-egy lövés is elhangzott az ablakokból kinyújtott karabélyok csövéből. Még erősen sütött a nap, de a robogó vonat által keltett légáramban egyre kellemesebben éreztük magunkat. Bácsbokodra érve hosszú időre megállítottak bennünket. Mire Mátéházapusztára értünk, egészen ránk esteledett. Észrevettük, hogy az előttünk lévő kocsit tetején az egyik katona zaklatni kezdte az utasokat, végigtapogatta ruházatukat. Irénkét a katona erőszakos fellépése annyira felizgatta, hogy nem hagyta szó nélkül:

– Ha ez a dög ide is eljön, és bennünket is inzultál, akkor én egyszerűen lelököm a vonatról!

Megrettentem, mert az idegen katonák a mi jogos önvédelmünket meg is torolhatják, és azok beláthatatlanok lesznek ránk nézve, ezért e meggondolatlan lépéstől igyekeztem őt eltántorítani. Arra a kérdésre azonban, hogy mi történt volna, szerencsére nem ismertük meg a választ, mert a katona bennünket nem bántalmazott. Irénke ugyanis erősen ránézett, és akkor továbbment. Később az utazásunk e kényes mozzanatára emlékezve feleségem azt mondta:

– Az a katona látta rajtam a határozott szándékot, hogy könyörtelenül lelököm, ha velem is azt akarja tenni, mint a többiekkel, ezért jobbnak látta, ha elkotródik.

Este 10 óra volt, amikor a szerelvényünk bedöcögött a bajai állomásra. Hozzákövetve a tetőhöz, végtagjaink egészen elgémberedtek. Én másztam le elsőnek, Irénke utánam csúsztatva a zsákokat, azután a segítségemmel ő is lekecmergett. Nagy könnyebbüléssel utoljára vettük vállunkra szerzeményeinket és hazavánszorogtunk. Itthon Anyáék örömét az is fokozta, hogy épségben értünk haza, nem történt semmi bajunk.

Mi ezeket az úgynevezett megpróbáltatásokat könnyedén vettük, és amint elmúltak, már készen is álltunk az újabbak vállalására, mert még csak húszévesek voltunk, még előttünk állt az egész élet.”

Részlet Gergely József naplójából Baja, 1945. (lejegyezte Békei Irén 1999 márciusában) ■

15 éves a Rezét Kupa városismereti verseny

Masa György – Husti Hanga – Gyenis Márkó

■ A *Rezét SE* 2008 óta rendezi meg bajai városismereti versenyét. A szervező sportegyesület elsősorban az áramszolgáltató cég munkatársaiból alakult azzal a céllal, hogy szabadidős sportprogramokat biztosítson a részt vevő munkatársainak, családoknak és más érdeklődőknek. A természetjárás és turisztika iránt elkötelezett egyesület élénk kapcsolatokat alakított ki más, hasonló profilú társaságokkal, így rendszeresen vettek részt túraversenyeken, illetve más városokban megrendezett városismereti versenyeken, ahol nagyon eredményesen szerepeltek. A városismereti verseny ötlete innen ered, főként a *Villamosenergia-ipari Országos Természetbarát Találkozókról* (VOTT), ahol más települések ezen a módon mutatták be városuk értékeit és nevezetességeit. A *Rezét SE* köreiben úgy érezték, hogy nemcsak versenyzőként, hanem rendezőként is kipróbálnák magukat a városban, hiszen Baja is nyújt annyi érdekességet és szépséget, hogy érdemes legyen ilyen módon bemutatni ezeket céges munkatársaiknak, vidéki barátaiknak, bajai érdeklődőknek és nem utolsósorban az ifjúságnak. Versenyszervezésben is volt már tapasztalatuk, hiszen ekkorra már több éve létezett a *Rezét Kupa* gyalogos természetjáró tájékozdási túraverseny, *Franczva László* egyesületi elnök főszervezése alatt.

A versenyre két fős csapatokkal vagy családdal lehet nevezni több kategóriában is. A feladatok megoldásához hosszabb sétát kell tenni a város utcáin, előre elkészített menetutasítás alapján. Nem szabad internetet használni, a válaszokat a helyszínen lehet megtalálni. A séta során alaposan meg kell figyelni a környezetet, apró részleteket, képeket kell felismerni. Minden verseny programjába bekerül valamely kulturális vagy egyházi intézmény, kiállítás meglátogatása. A feladatlapok évről évre változnak, tematikusak: egy-egy városrész megismerését célozzák (minden városnegyed sorra került már), híres bajaiakhoz kötődnek (idén például *Jelky András* volt a téma), de kerültek már bajai oktatási intézmények, templomok, évfordulók is a fókuszba. A feladatok egyáltalán nem könnyűek, annak ellenére sem, hogy megoldásuk többnyire nem igényel különösebb előismeretet. A jó megfigyelőképesség azonban elengedhetetlen az eredményes

Husti Hanga és Gyenis Márkó (középen), a középiskolás kategória győztesei a megérdemelt jutalmakkal

versenyzéshez, illetve a TOTÓ kérdéseinek megválaszolásához sem árt előre tájékozódni az aktuális témáról. Tapasztalat, hogy még a felnőtt bajaiak számára is meglepetéseket okoz, mennyi apró részlet mellett megyünk el a hétköznapiak során.

A verseny szervezői külön figyelmet fordítanak a diákokra. Az általános és középiskolások külön kategóriában indulnak, a helyezettek és a legaktívabb iskolák oklevélben, éremben, jutalomban részesülnek. A sikeresség bizonyítéka, hogy a gyerekek és a felnőttek között is számos visszatérő csapat van. A résztvevők száma a kezdetektől sokáig emelkedett, a rekordnak számító 2015-ös évben 94 csapat versenyzett (ez 206 főt jelentett), ebből 106 fő diák volt. Az érdeklődés a következő években is magas maradt. A koronavírus járvány sújtotta 2020-as évben nem lehetett kiírni a versenyt, az utána következő időszakban pedig némi visszaesés tapasztalható az érdeklődésben, elsősorban az iskolák részéről. A szervezők remélik, hogy a pedagógusok segítségével ismét növekedésnek indul a csapatok száma, hiszen a bajai diákoknak ez a verseny remek, játékos alkalom szülővárosuk alaposabb megismerésére.

Marosvásárhelyi Adrienn könyvtáros az indulástól fogva a verseny feladatainak készítője. Elmondása szerint a jó kérdé-

sor elkészítése komoly munkát és nagy elhivatottságot igényel, már augusztusban neki kell kezdeni, hogy az októberi rendezvény előtt próbaversenyen tesztelni tudják a feladatlapot és a megoldásra adott időkeretet. Tulajdonképpen egész évben nyitott szemmel kell járni a várost, észre kell venni az újdonságokat, tudni kell az aktualitásokról, változásokról, hogy minden évben ezeket is bemutathassák a verseny során. Évről évre fejtörést jelent az újabb és újabb kérdések és útvonalak kitalálása, hogy a verseny megőrizze azt az igényességét, amely méltóképpen mutatja be a várost és az érte munkálkodó elődöket. Marosvásárhelyi Adrienn bízik benne, hogy mindig lesznek Baját szerető és megismerni akaró fiatalok, és akkor ez a verseny sokáig fenn tud maradni.

A lebonyolítás csapatmunka, amelyben minden alkalommal 10-20 fő egyesületi tag és önkéntes vesz részt. A versenyző csapatok beérkezése után következik a feladatlapok javítása. Ez utóbbi tartogat hat váratlan meglepetéseket: idén például kiderült, hogy egyes versenyzők szerint a híres bajai Jelky-szobor főalakja hátizsákokot hord a tarisznyája helyett.

A versenyt több támogató is segíti. A kezdetektől együttműködő partner az aktuális kiállítások megtekintésében a *Türr István Múzeum*, a kiállítóhelyek közül az

Éber-emlékház szinte minden évben lelkesen hívja, várja a résztvevőket. Az Eötvös József Főiskola az utóbbi években a versenyközpont helyszínét biztosítja. Anyagi támogatást nyújt vagy ajándékokkal támogatja a versenyt Baja Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Bethlen Gábor Alapkezelő, a Dél-Bácska Szolár Kft., a Gemenc Zrt, a GLOBÁLPRAXIS Bt., a Repéri Vízsugabázis, a KARIBU Lakásdekor és Ajándékbolt, az MVM-Elektromos SE és a Nemzeti Együttműködési Alap.

Az alább következő beszámolóban Huszti Hanga és Gyenis Márkó, az idei verseny középiskolás kategóriájának győztesei osztják meg élményeiket: „2023. október 1-jén, vasárnap rendezte meg Baján a Rezét Sportegyesület a XV. városismereti versenyt, melyről iskolánkban, a Bajai III. Béla Gimnáziumban tanáraink útján értesültünk.

A versenyen bárki részt vehetett, összesen 5 kategóriát indítottak, mi a középiskolás mezőnyt erősítettük. Játékos formában ismerkedhettünk meg Baja város híres embereivel, történetével, szobraival, emlékműveivel, és megkereshettük a város rejtett kincseit. A versenyen 3 óra állt rendelkezésünkre, ami elegendőnek bizonyult a feladatok megoldására. Telefon

nem használhattunk segítségül, így jó megfigyelőképességünkre különösen nagy szükség volt.

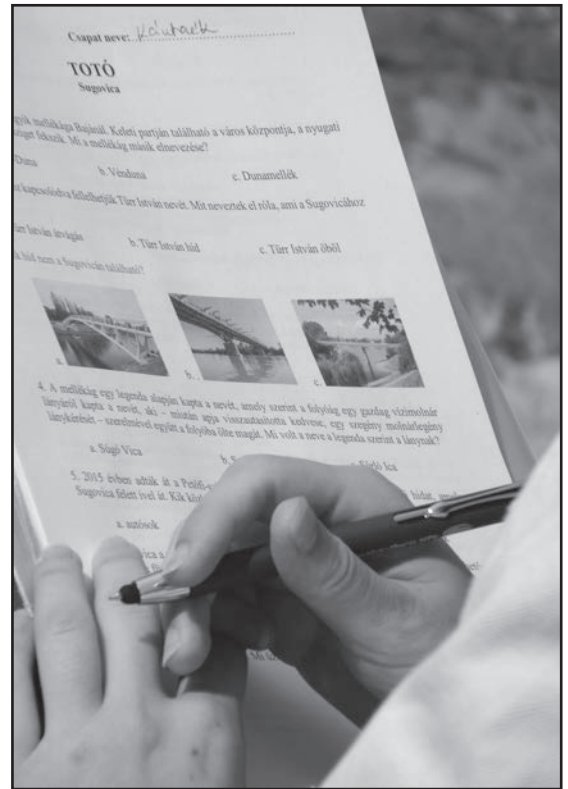
Kis csapatunk izgatottan várta a kezdést, a rajt 8 órakor az Eötvös József Főiskolán volt. A feladatokat átvettük, majd kezdődhetett számunkra a verseny. A városban való navigáláshoz szöveges menetutasítást kaptunk, a kezdeti nehézségek után kifejezetten jól belejöttünk az itiner használatába, a tájékozdásba. Kétféle feladatunk volt: az egyik a kb. 60 feladat teljesítése, a másik a képtotó, amelyben az utunk során kellett beírunk, hol is találkoztunk az adott tárggyal, emlékművel. A versenyen 3 nagyobb állomás is volt: a Nagy István Képtár, a Ciszterci Ház, illetve az Éber-emlékház. Az első állomáson, a képtárban Nagy István életútjával, festményeivel, rajzaival ismerkedhettünk, miközben a változatos feladatokat oldottuk meg. A második állomás a Ciszterci Ház volt, ahol egy totót kellett

kitalálnunk Jelky András kalandos életútjával kapcsolatban. Ez bizonyult számunkra a legnehezebb feladatnak, sokat gondolkodtunk rajta. Az utolsó állomás, pedig az Éber-emlékház volt, ahol megismerkedhettünk az Éber család festményeivel, munkásságával.

A verseny során számos tapasztalattal gazdagodtunk, melyeket a jövőben remélhetőleg kamatoztatni fogunk. A más kategóriában induló versenytársakkal jó kapcsolatot alakítottunk ki, segítettünk egy-

másnak a megoldhatatlannak tűnő feladatokban is. Tekintettel arra, hogy csapatunk egyik tagja vidéki, kiemelt megtiszteltetés számunkra, hogy kiálltuk a próbát, sikeresen vettük az akadályokat, és megszereztük a középiskolás kategóriában a városismereti verseny első helyezését, amelyért éremben és oklevélben részesültünk.

A III. Béla Gimnázium is hozta a formáját, hiszen megnyertük A Legaktívabb Iskola díját. Az elért siker motivál minket a jövő évi versenyen történő részvételre. ■

Városismereti totó

Előfizetési felhívás

A Bajai Honpolgár lapszámainak ára évenként át nem emelkedett.

Az utóbbi időszak jelentős áremelkedései azonban bennünket is lépéskényszerbe hoztak, így 2023-tól mi is emelésre kényszerültünk, ám bízunk abban, hogy hűséges olvasóink így is kitartanak mellettünk, hiszen egy lapszámunk ára még ezután is olcsóbb lesz egy korsó sör áránál.

Áraink 2023. január 1-jétől a következőképpen változnak:

- Egy lapszám ára **400 Ft** lesz (dupla lapszám **800 Ft**),
- Éves előfizetés helyben (házhoz szállítással) **5300 Ft**,
- Éves előfizetés Magyarországon (postaköltséggel) **9800 Ft**,
- Éves előfizetés külföldre (postaköltséggel) **23 000 Ft**,
- Az online előfizetés **5000 Ft**-os díja nem változik.

Kérjük szíves megértésüket, maradjanak velünk ezután is!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a
Bajai Honpolgár
Alapítvány kuratóriuma

Komoly munkában a versenyzők

A Sauerborn család lakhatási körülményei a 20. század első és második felében

– özvegy Sauerborn Károlyné visszaemlékezési alapján (2.rész)

Kordé Nóra

A borsódi kastély időszaka (1904–1945)

„1904-ben vették szüleim a borsódi birtokot. Ezentúl ott töltöttük a nyarakat, kastély is volt hozzá parkkal. Bár nagyon szerettem itt is, sohasem nőtt úgy szívemhez, mint a szülői ház.” A leírak alapján nem tudták azonnal berendezni a teljes, újonnan birtokba vett épületet, csak rendkívül egyszerűen, a legszükségesebb berendezési tárgyakkal látták el a földszinti szobákat. „Anyámék a már említett nagybácsival [édesanyjának egyik öccse, Lelbach László (1866 – 1922)] közösen vették a birtokot, a vételár, a birtok felszerelése sok pénzt emésztett fel, így a kastély berendezésére már nem jutott pénz. Régi bútorokkal, vaságyakkal rendezkedtünk be, édesanyám különben is nagyon puritán volt, nem voltak e tekintetben igényei. 3 szobát használtunk és egy kis vendégszobát, mindössze ennyi volt berendezve.”

A bácsborsódi kastély mellett egy istálló-épület volt, nagy park is tartozott hozzá: „A park nagy kiterjedésű volt, szépen megtervezve, hatalmas fákkal, fenyőcsoportokkal, amely fának pedig az alföld nem hazája. Két épület állt benne, maga a kastély és az úgynevezett istálló épület, mindkettő emeletes. Utóbbiban voltak a lovak, kocsiszín, szerszámkamra, az emeleten pedig a személyzet elhelyezve.”

A Haynald (Táncsics) utcai ház udvara

A kastélyt saját ízlése és igényei szerint formálta át előbb a Schumacher, majd a Sauerborn család. Belső tereit is sikerült idővel szépen berendezniük, utána igazán impozáns, polgári jelleget öltött. „A tulajdonosváltás után (anyámék már egy pesti építészről [Puchner Ferenctől] vették át a birtokot) a doktor lakból vendégház lett, ide szállásolták el a vendégeket, akik már nem fértek el a kastélyban, amelyben „csak” 14 szoba volt. A doktorlakot anyám, mert nem volt rá szükség – mi már nem élünk ilyen nagyjúri életet – lebontatta még gyermekkoromban, pedig a mi jóval szerényebb igényeinknek jobban megfelelt volna, mint a kastély, amelynek eleinte csak a földszintjét laktuk, csak később, ahogy a család nagyobbodott, rendezkedtünk be az emeleten is.” Viktória többször összehasonlította régi életformájukat azzal, ahogyan az emberek az 1960-as években éltek, egyben értékelte is a korábbi élményeit. „A birtok eredetileg a Latinovits családé volt. [A] Család több ága élt ott és részben Katymáron is. Még egy kastélyuk volt Borsodon[:] a jelenlegi plébánia. Valamennyien meghaltak, és a család emlékét már csak egy kis kápolna, a temetkezőhelyük őrzi. Nem írtam még a kastélyról,

ez egy 14 szobás, szép épület volt, földszinten a társalgóterem, ebédlő stb., az emeleten a kisebb szobák háló és vendégek részére. Ma, amikor olyan nagy a lakásínség, még leírni is nevetséges, hogy egy család ekkora házat építsen magának. Mi anyámmal a földszinten húzódtunk meg, az emeleti szobákat nem használtuk.” A borsódi kastély kapcsán többnyire szép emlékeket emleget fel a szerző, mint például a Bajáról történő átköltözködést a nyári időszak elején. „Nem írtam még egy már humorosnak tűnő epizódról, amely a régmúltban évente kétszer ismétlődött. A költözködés Borsodra és vissza. Mint már említettem, többnyire májustól október végéig Borsodon tartózkodtunk. Gyermekkoromban, de később is nagyon élveztem ezt a helyváltozást, különösen tavasszal, májusban gyönyörű volt a park, a sok nyíló virággal, a fák és bokrok üde zöldjével. Maga a költözködés elég körülményes volt. Két kocsi szállította a holmit, az egyik a baromfiak voltak ketrecekben, a másikon bőröndökben ruha, könyvek, főzőedények stb-k, egy ember pedig a tehenet hajtotta, mert az mindig volt a háznál, Baján és Borsodon.”

A borsódi birtokot a második világháború utáni időszakban államosították, csak 200 hold földet hagytak meg a családnak, később azt is elvették tőlük. A kastély hasznosítására többféle ötlet felmerült a mezőgazdasági szakiskolától minisztéri-

Polgári enteriőr a Sauerborn-hagyatékából a Türr István Múzeum kiállításán

umi dolgozók üdülőjén át a helyi általános iskola bővítésére szolgáló épületig, illetve a szociális célú felhasználásig. Előbbieket sorra elvetették, így jött létre az épületben a szociális otthon 1949. május 1-jén, azóta is ezt a célt szolgálja. (Ma az *Őszi Napfény Integrált Szociális Intézmény* működik benne.) „A kastélyt a birtokkal együtt államosították, jelenleg szeretetház lett belőle. 45-ben jártam ott utoljára. A berendezést, mert utóbb már szépen berendezték az emeleti szobákat is, a szélrózsa minden irányába széthurcolták. Az egészről már csak emlék maradt, de azt is elhessegetem magamtól, nem akarok emlékezni, mert csak így viselhető el jelenlegi életem, ha nem nézek vissza az úton.”

Az Engels u. 23. szám alatti bérlakás időszak (az 1950-es évek elejétől 1972-ig)

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához.

Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

A nagymama bajai házából (Kölcsey u. 46.) is mennie kellett az özvegynek és Edit lányának. Ekkor sikerült egy kicsi, 3x3-as albérleti szobát találniuk a korábbi Czifrusz (akkor már Engels) utcában, a 23. szám alatt. Rövid ideig itt még együtt laktak, de az érettségi után Edit elköltözött. Sztálinvárosba ment dolgozni, mert Baján nem kapott munkát, így édesanyja egyedül maradt kis lakásában. Lányai, később unokái folyamatosan segítettek megélhetését, de az idősödő hölgy nagyon megérezte hiányukat. Középső lányának, *Hildának* sikerült családjával ugyanabban a házban bérlakást kapnia, 1965-ben bekövetkezett tragikus haláláig itt élt édesanyja szomszédságában.

„Itthon már magamnak sem volt lakásom, egy üres szobát sikerült szereznem, az volt konyha, minden együttvéve, megmaradt néhány bútorommal rendeztem be.” A

megmaradt bútorok pedig most a múzeum állandó kiállításában láthatók, ezeket az egykori Haynald utcai házukba betelepített család segítségével sikerült visszakapnia az özvegynek. E tárgyak között töltötte gyermekkorát és felnőtt éveit is, öregségére mindössze ennyi maradt a valaha tekintélyes család polgári életformájára és életmódjára utaló vagyonból.

„[...] a végleges összeomlás után ide jutottam, ahol most vagyok, egy 3 x 3 méteres kis szobába. De nem ez fáj, hanem az, hogy lányaimnak, akiknek annak idején mindent megadhattam, ma semmiféle segítséget nem nyújthatok, tehetetlenül kell néznie küzdelmeiket, gondjaikat, sőt még ők segítenek engem, hogy egyáltalán megélhessek, mert a rendszer dicsőségére még egy bármilyen szerény nyugdíjat sem ad, pedig könnyen adhatna azután a sok érték után, amit tőlem elvett.” A „rendszer” ráadásul kihatással volt a fiatalabb generációk életére is, az özvegy többször említette, hogy lányai milyen nagyon nehezen jutottak csak saját lakáshoz. Ő maga szintén többször igényelt lakást, sikertelenül. „Én magam is megújítottam lakásigénylési kérelmemet, de természetesen nem várok semmiféle eredményt.

Ebédli és szalon a bácsborsódi kúriában

Nincs senkim, aki pártfogolna és utánajárna.” Feljegyzései végén már csak egy óhajjáról számolt be, arról, hogy utolsó éveit *Ida* vagy *Edit* lánya mellett tölthesse. Ez a kívánsága 1972-ben megvalósult, amikor Editnek főbérleti lakást sikerült szereznie Budapesten, és édesanyját magához vehette.

A Sauerborn család elhunyt tagjainak végső nyughelye a Rókus temetőben, a kápolnától északnyugatra lévő családi kriptában van, amely egy, a budapesti *Gerenday Antal és Fia* cég által készített, nagy márvány síremlék. Itt nyugszik a családfeje, dr. Sauerborn Károly, 1977-ben ide temették özvegyét, majd Hilda lányukat is. A Kálvária temetőben pedig a nagyszülei, *Schumacher Frigyes* és *Lelbach Krisztina* nyugszanak, 2021-ben ide hozták haza Sauerborn Edit hamvait is. Sajnos a kiállított tárgyakat és a családjának emléket állító tablót az adományozó már nem láthatta, de remélhetőleg kívánsága teljesült, hiszen azok hazatértek, és kiállításban láthatók szülővárosában, Baján. (Az írás az *Ady Endre Városi Könyvtár Bárdos Ferenc Helyismereti Klubja* szervezésében 2023. március 30-án elhangzott előadás bővített, javított változata.) ■

Hét kisfilm népszerűsíti ősztől Bács-Kiskun vármegye értékeit

Trázer Ágnes

■ Hét kisfilmmel népszerűsíti Bács-Kiskun vármegye értékeit szeptembertől a kecskeméti *Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület*. Az Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával készült ismeretterjesztő filmek egy-egy kvízbe ágyazva jutnak el a vármegye oktatási intézményeibe.

A Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület tagjai vallják, hogy a hungarikumokat védeni, őrizni szükséges. A szervezet vezetése ugyanakkor fontosnak tartja a nemzeti értékek ápolása és a nemzeti tudat erősítése érdekében a népszerűsítésüket is. Ezúttal ismeretterjesztő filmek készítésével, közzétételével és megosztásával néhány Bács-Kiskun vármegyei kötődésű hungarikum, illetve kiemelkedő nemzeti érték minél szélesebb körű megismertetését tűzték ki célul.

Az Agrárminisztérium a nemzeti értékek és hungarikumok megismertetését, illetve népszerűsítését célzó pályázatának köszönhetően a Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület hét kisfilm elkészítésére nyert támogatást. A szervezet a *bajai halászlé, a kalocsai népművészet és fűszerpaprika-őrlemény, a halasi csipke, a Piros Arany és Erős Pista ételkészítők, Mathiász János életműve*, valamint a *lakiteleki hungarikum kiállítóház* bemutatására vállalkozott.

Az ismeretterjesztő kisfilmek legtöbbje egy-egy, a filmet meghatározó kerettörténetre épül, amelyet epizódszerű kitekintések szakítanak meg. Az összefoglalókon végigvonuló százból ismerhetjük meg a kalocsai fűszerpaprika-őrlemény kapcsán a paprikás kácsi elkészítését, a halasi csipke egyedi varrása mellett pedig a jelenkori felhasználását is. A kalocsai írás, hímzés és pingálás szorosan összefügg a hagyományos népviselettel is, így az alkotók ennek egyes jellegzetes darabjait is felelevenítik. A hungarikum kiállítóházat általános iskolások járják körbe és mutatják be, miközben az is kiderül, kinek melyik a kedvenc nemzeti értéke. A „borok királyáról” készült rész Mathiász János életműve mellett a szőlőnemesítésről és a szüret változásairól is számos érdekességgel szolgál. A bajai halászlét megismertető kisfilm a hungarikummá minősített étel és kiegészítője, a gyufatésza elkészítésének minden egyes fázisát bemutatja, miközben az is kiderül, ki volt Nepomuki Szent János, és hogyan működtek a hajóalmok. A Piros Arany és az Erős Pista receptje szinte semmit nem változott az elmúlt évtizedekben. A ma már hungarikumnak számító ételkészítőket a világon egyre több országban fedezik fel és válnak a mindennapok részévé, meg-

ízésítve a nemzeti konyhák ételeit, miközben Magyarországon már édességbe keverve is megkóstolhatjuk.

A nagyjából negyedórás összefoglalók újszerűsége továbbá, hogy minden egyes film egy-egy interjúfűzér, nincs benne narráció, így tulajdonképpen minden információ a felkért szakemberek közvetítésével derül ki.

A videókat készítő stáb tagjai nem törekedtek minden egyes apró részlet, tudnivaló átadására az egyes hungarikumok, nemzeti értékek kapcsán, az angol felirattal is ellátott alkotások inkább figyelem- és impressziókeltő céllal készültek. A filmek zárásaként általában arra fókuszáltak, hogy örökségünket, a magyar kultúra évezredek értékeit, a magyarság szellemi és anyagi alkotásait, emberalkotta és természet adta értékeit hogyan őrzik az adott térségben élők.

Valamennyi film egy-egy kvízbe ágyazva jut el a vármegye általános és középiskoláiba. A fiataloknak a videót megelőzően a hungarikumokra általánosságban jellemző kérdésekre, míg a filmet megnézve az adott nemzeti értékre vonatkozó felvetésekre kell kiválasztaniuk a megfelelő választ a felsorolt lehetőségek közül. A bajai halászléről szóló kisfilm az alábbi linken érhető el: https://youtu.be/RoMSBy_rLq4?feature=shared ■

A vadgesztenyék másodvirágzása

Nebojszki László

■ Folyóiratunk 2006. májusi számában *Védtendő védtelenek* sorozatunk keretében mutattuk be a *közönséges vadgesztenyét* (ismert *bokrétafa* néven is, latin elnevezése *Aesculus hippocastanum*). Major Máté akadémikus 1973-ban megjelent *Egy gyermekkor és egy kisváros emléke* című könyvében írt a Szent Antal utca egykori gesztenyefáiról, míg *Rapcsányi (Rapp) Jakab Baja és Bács-Bodrog vármegye községei* című, 1934-ben készült monográfiájában Nagy András városi főépítész a Rókus utca bokrétafáiról fogalmazta meg gondolatait.

A városunk parkjaiban, udvarain és utcáinak szegélyén található mintegy félezer gesztenyefára immár három évtizede komoly veszély leselkedik. A szakemberek 1986-ban Albánia és Macedónia határvidékén figyeltek fel a *vadgesztenye aknázómoly* (*Cameraria ohridella*) lepkefajra, amely – valószínűleg mezőgazdasági terményekkel – Észak-Amerikából került Európába, majd 1993-ban bukkant fel Magyarországon. A lepke hernyója a fa levelének

belsejében aknát rág, majd bebábozódik, végül előbújik a molylepke, amelynek a vegetációs időszakban jellemzően több nemzedéke fejlődik ki, és báb formájában telel át. (A rovarok károsnak minősíthető túlszaporodása elleni védekezés lehetőségeiről 1998. júliusi számunkban *Nem várt faj a Kárpát-medencében: a vadgesztenye-aknázómoly* címmel közöltünk írást.) Következésként a levelek betegen lógnak, majd elszáradva lehullanak, és megjelenésük gyakran már augusztus végén a késő őszt idézi (a magtermés mennyisége is csökken).

Az őszi kellemes időjárás nyomán a lombzat nélküli fák ismét levelet hoznak, és másodszor is virágba borulnak. Ezt figyelhettük meg idén a Rókus utca jó néhány gesztenyefáján, de városunk más részein magasodóknál is. Ez azonban kimeríti-legyengíti a fákat, továbbá csökkenti ellenálló képességüket a következő évi molylepke-invázióval és más betegségekkel szemben.

Mindezek alapján különösen fontos az őszi lombhullás során a levelek összegyűjtése és megsemmisítése (a molylepke bábja ugyanis az avarban telel át), vegetációs időszakban pedig a vegyszeres beavatkozáshoz (permetezés, injektálásos módszer) segítség kérése a kertészeti szakemberektől ■

Frissen kifejlődött bugavirágzat és levézet 2023 októberében a Rókus utcában

„Mindig rengeteg dologgal foglalkoztam a tanítási időn kívül is...”

Keresztes Józseffel bencés indíttatásról, négy évtized tanításról, közéleti szerepekről

■ Az elmúlt négy évtizedben városunk oktatásának meghatározó alakja volt a dávodi származású **KERESZTES JÓZSEF**, aki nemrégiben vehette át a **Kunszt József-díjat** Bábel Balázs kalocsai érsektől. A korábban is sokféle módon jutalmazott, városunk kulturális életében korábban számos szerepet vállaló pedagógus pályája a III. Béla Gimnáziumban kezdődött, az MNÁMK-ban folytatódott, a Szent László ÁMK élén intézményvezetőként is kipróbálta magát, majd az utóbbi években Mélykúton dolgozott igazgatóként. A magyar-történelem szakos tanárnak a nyugdíjkorhatárt elérve végre újra lesz ideje olvasni, hiszen – mint mondja – sokáig csak jogszabályokat tanulmányozhatott. Az alábbi interjúban életpályájának olyan szakaszairól is mesélt, amelyekről tanítványai és kollégái is csak keveset tudhatnak.

Mayer János

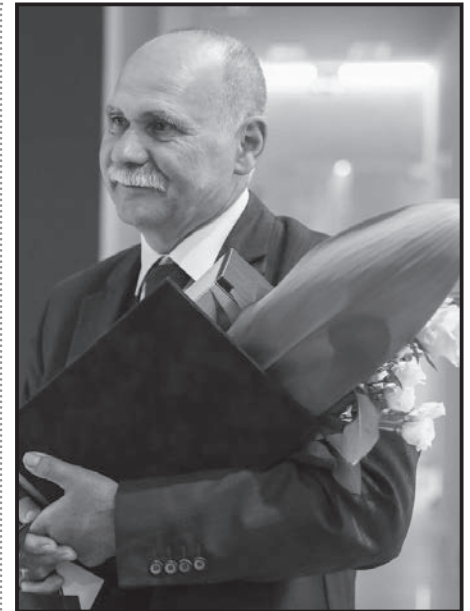
■ - Családom mindkét ága dávodi eredetű, bár a *Keresztéseknek* Hercegszántón is van rokonsága. Anyai felmenőim a *Törkö- és Kordé-ági* őseim, mindkettő régi dávodi család. Amikor anyai nagyszüleim egymásra találtak, nehéz helyzetből indultak, és sorra születtek a gyerekeik. Nagypám – akit én nem ismertem – ügyes, szorgalmas ember lévén nagy tekintélyt szerzett a faluban, a földművelés mellett jól forgatta a pénzt is: főleg lovakkal kereskedett, így falurészek egyik első cserepes háza volt az övék. Mélyről indultak, nehéz idők (kommün, gazdasági válság, 2. világháború) is megélték, mégis szépen gyarapodtak. Ezt törte meg a tévesztés, ami nagypámat teljesen tönkretette, korai halálában biztosan ez is szerepet játszott. Nagyanym – aki az olvasó asszonyok közé tartozott – viszont az én életemben is meghatározó volt. Társaival annak idején rendszeresen vásároltak könyveket a mozgó könyvtárusoktól, és ezeket körbeadták egymásnak. A népi írók munkáit ennek révén nagyanym alighanem jobban ismerte, mint az egyetemisták egy része, a *Puszták népe* volt a legkedvesebb olvasmányja. Nagypám szorgalma és ügyessége, illetve nagyanym olvasási hajlama rányomta a bélyegét a gyermekeikre is: igyekeztek taníttatni őket, bár nem volt egyszerű. Mindegyikük elkötelezett lett a tudás iránt, felnőttként is próbálták bővíteni a megszerzett iskolai műveltségüket. A másik, Keresztes-ági nagyszüleim az 1945 utáni felfordulásban hamar belesodródtak a kommunisták bűvkörébe, az MDP-ben próbálták építeni a karrierjüket, amely azonban még 1956 előtt derékba tört. Mire én felcseperedtem, apai nagyanym már mostoha-nagypámmal élt, akit én nagyon

kedveltem. Elmondható tehát, hogy mindkét részről ambiciózus paraszti őseim voltak, bár eltérő módon keresték a boldogulást.

- Mit hoztál magaddal gyermekkorod Dávodjáról?

- Azt hiszem, nagyon sokat. Emlékszem, akkor nagyon rossz infrastruktúrájú falunak számított, egyetlen kövesúttal, így aztán vagy por, vagy sár volt, átmenet nélkül. A szüleim generációja és az akkori faluvezetés is sokat tett azért, hogy ez megváltozzon. Amikor például járda vagy a vízvezeték-hálózat épült a faluban, abban kalákában mindenki részt vett. Azt is jó volt látni, amikor a 60-as évek második felétől működhetett a háztáji gazdálkodás, nagyon sokan lecsaptak a lehetőségre, és segítették egymást az emberek. Nekem is gyakori élményem volt, hogy pl. kukoricakapálásból hazafelé menet beálltunk még másoknak segíteni, ahogyan hozzánk is gyakran beszállt valaki, ha előbb végzett a saját munkájával. Az összefogás és a közös munka élménye nagyon fontos volt a fejlődésben. Ahogyan természetesen az iskola is, ahol mind alsó, mind felső tagozatban nagyon jó tanáraink voltak, nekik nagyon sokat köszönhetek. Emellett a plébánián is nagyon markáns közösség működött mindvégig, főképp az akkori fiatal káplánnak, *Tajdina József*nek köszönhetően, tőle is rengeteget tanultam. Az iskolában a családból hozott olvasás iránti érdeklődés komoly megerősítést kapott tanítóimtól, majd főleg magyartanáromtól, *Kiss Júliától*. Fantasztikus volt, nagyon érzékenyen tanított, és jó érzékkel tudott hozzáadni az addigi tudásomhoz, de igazából a többi tanáromra is jó szívvel emlékszem vissza. A Baján élő egykori osztálytársakkal valamennyire ma is él a kapcsolat.

- Középiskolai továbbtanulásod hogyan dőlt el az ismert irányba?

Keresztes József a Kunszt József-díj átvétele idején

- Nem volt egyszerű ügy, hiszen ez elmentmondásos korszak volt. Az általános iskolában is voltak velem kapcsolatos elképzelések az úttörőmozgalomban, de azokhoz le kellett volna mondanom a ministrálásról, amit nem akartam. Az akkori iskolavezetés némileg rossz néven vette azt is, hogy a pannonhalmi bencés gimnáziumba jelentkeztem, mert rájuk ez rossz fényt vetett. Főleg édesanyám álma volt ez, én eleinte nem voltam olyan lelkes, nem is gondolkoztam gimnáziumban. Csakhogy nyolcadikban új, nagyon fiatal és lelkes történelemtanárnk lett, aki meggyőzött arról, hogy nem mezőgazdasági szakközépben, hanem gimnáziumban a helyem. Így aztán eldöntöttük, hogy megnézzük Pannonhalmát, és lenyűgözött, amit láttam: rabul ejtett a történelmi környezet. A sikeres felvételnél nagyon örültem, de Dávodon még ekkor is megbízták az osztályfőnökömet, *Bódás Lajos* bácsit, hogy beszélje rá a családot arra: mégsem Pannonhalmát válasszam. Persze ő – vallását buzgón gyakorló baptistaként – igazából inkább megerősítette a szüleimet, mintsem lebeszélte volna.

- Milyen volt pannonhalmi diáknak lenni?

- Az első időszakban elég nehéz: nagy volt a távolság az addigi falusi életemtől, nem volt könnyű beilleszkedni, és a tandíj is komoly terhet rótt a szüleim vállára. Szeren-

csés volt viszont, hogy legalább nyolcan érkezünk Baja környékéről, bár – a tiszántúli rész kivételével – szinte mindenfelől voltak osztálytársaink. Az iskolának megvolt a maga belső rendje, amelynek része volt az is, hogy az iskolakezdés után legközelebb csak november elején, halottak napjára, majd utána karácsonyra és húsvétra jöhettünk haza. Ezt az időt ki kellett tölteni: szabadon sportolhattunk, sokat túráztunk a Bakonyban, és volt a gimnáziumnak egy csónakháza is, így szinte minden hétvégén mehettünk a szentmise után Győrbe csónaktúrázni. Minden szombaton volt mozi, amelyet egy fiatal paptanárról, *Ambrus* atya szervezett; fizika szakos létére nagyon jó érzékkel válogatta a filmeket, köztük művészi és minőségi kommerszebb alkotásokat is. Ő és *Korzenszky Richárd* is nagyon értett a filmekhez, bármikor lehetett erről beszélgetni velük. Jártam bibliakörre is, az atyákkal nagyon jó személyes kapcsolatba is lehetett kerülni: a történelemtanáromtól például rendszeresen kaptam olvasnivalót. Zárt világ volt, de sokat adhatott az embernek: támogatták a diákszínjátszást, volt folyóirat-olvasó, ott is sokat tanultam a sajtó értelmezéséről. Nem engedtek el bennünket nyáron sem: az osztályfőnökünk kerékpáros és vízitúrákat szervezett. A váláshoz való viszonyom is elmélyült ebben az időszakban, nagy türelemmel kezeltek minket, korszerű teológián alapult a nevelés, nem kényszerítettek senkit arra, hogy ebbe mélyebben bekapcsolódjon, amennyiben a kereteket elfogadta. Saját teológiai könyvtáramat is ott alapoztam meg. Osztályunkból egyébként hatan is papi pályát választottak, nekem ez nem fordult meg a fejemben, de például osztálytársam volt *Schindler Mátyás* bajai plébános, vagy éppen *Szederkényi Károly*, aki hosszú időn keresztül a *Mária Rádió* vezetője volt, sőt, a jelenlegi pannonhalmi főapát, *Hortobágyi T. Cirill* is. Sok fiatal tanárunk volt akkor, és mondhatjuk, hogy termékeny talajra hullott a vetésük.

- Mikor dőlt el a továbbtanulásod iránya? Volt-e alternatívája a tanári pályának?

- Nagyon korán eldőlt, hogy a történelemmel akarok kezdeni valamit. Történelemtanárom, *Polán Hildebrand* atya ugyan kissé félvállról vette a tanítást, de nagy tudású ember volt, és nagyon támogatta azt, aki tanulni akart. Kiválóan megtanította nekünk a forráskritikát: Az osztályfőnököm tanácsát megfogadva előbb közgazdaság-tudományi karra jelentkeztem, és bár a közös matematika felvételem várakozáson felül sikerült, nem vettek fel. (Hála istennek!) Nem próbálkoztam újra, hanem a szegedi bölcsészkar-

A Török család harmadik nemzedékének néhány tagja Dávodon az 1960-as évek elején

ra adtam be a jelentkezést. A két felvételi között eltelt időben Baján dolgoztam, előbb a postán, majd a 9. sz. Volánnál kocsikísérő segéd munkásként tevékenykedtem. No, ez életre szóló tapasztalat volt! A gimnázium után jó bevezető volt ez az akkori világ általam nem ismert részébe.

- Szegeden aztán milyen körülmények között tanultál?

- Az egyetem előtt, a hadseregben összesimerkedtem egy mórashalmi sráccal, akinek volt egy parasztháza az Alsóvárosban, és társultam hozzá. Kissé nomád körülmények között éltünk ott három évig, de nagyon szerettük. Nagyon szerettem a csoport- és évfolyamtársaimat, és jó viszonyban voltunk a fölöttünk járókkal is. Nem volt épp korszerű az oktatás akkoriban, különösen ami a pedagógiai, didaktikai, pszichológiai képzésünket illeti. Viszont az oktatói karban többen is nagy hatással voltak rám és a társaimra, az egyetemnek általában is nagyon inspiratív légköre volt. Bár még kellett tanulnunk a munkásmozgalom történetét, de az akkor látott filmes feldolgozások már jelentősen felülírták a tananyagot. A történelem szakos diákok közül sokan kezdtek „másként gondolkodni”, és akár 1956-ot forradalomnak nevezni. Számunkra ezért nem is volt kérdés, hogy lesz rendszer-váltás, csak azt nem tudtuk, mikor. Azzal a tudással érkeztem már a középiskolába tanítani, hogy a szocializmusnak vége, és a jövőt nem lehet erre alapozni. És az is fontos volt, hogy sok tanárunk ott állt mögöttünk, amikor a rendszer kereteit feszegettük.

- Kik voltak a meghatározó tanáraid az egyetemen?

- Irodalomból több ilyen is volt, pl. a régi magyar irodalmat tanító, igen lelkiismeretes *Ötvös Péter*, de mondhatnám a *Balázs* házaspárt (*Balázs Mihály* és *Bencze Lívia*), akik nagyon támogattak és védtek minket, de nagyon sokat tanultam *Fried István* tanártól is, nála még a vizsga is olyan volt, mint egy továbbképzés. A filozófiát *Tóth Tibor* tanította, vele nagyon összebarátkoztunk, követte, mit csinál, és olykor figyelmeztetett is, ha úgy látta, szükséges. És mindenképpen meg kell említenem a történész *Karsai László* nevét, aki akkor került Szegedre, nagyon vehemensen antisztálinista volt, az ő két-éves szemináriuma akkor felszabadító erővel bírt. És biztosan tudnék további neveket is sorolni. A szakdolgozatomat az *Arany János* költészetében található bibliai motívumokról írtam, igencsak megküzdöttem érte. Ötödévesként ugyanis kijöttem tanítani, ifjú házaspár voltam, megszületett az első gyermekem, és mindezt megsínylette a munka, de elkészült.

- Milyen út vezetett első munkahelyedhez, a bajai III. Béla Gimnáziumhoz?

- Valahogy úgy alakult az életem, hogy sosem kellett munkát keresnem. Amikor negyedéves voltam, már ott dolgozott a feleségem korábbi csoporttársa, [Hodoványiné] *Varga Györgyi. Bálint László* igazgató úr rajta keresztül üzent, hogy jöjjen be hozzá, mert tudna munkát adni. Bár én akkor még nem számoltam ezzel, de minthogy már a házasságkötést terveztük, és úgy gondoltuk, hogy itt telepedünk le, azt gondoltam: a lehetőséget meg kell ragadni. Magamtól aligha jöttem volna a „Bélába”, sokkal inkább szakközépben vagy szakmunkásoknál tudtam volna elképzelni magamat, hiszen

én is ilyen környezetből jöttem. Kezdetben tele voltam feszültséggel, szabályosan rettegtem. Az épülettől is, attól, hogy nekem gimnazistákat kell tanítanom, ráadásul korábbi tanítási gyakorlat nélkül, mindezt heti 22 órában; néha úgy tűnt, hogy bizonyos dolgokról a diákok is többet tudnak nálam. Viszont a testület nagyon jól fogadott. A mentorom *Kovács Lászlóné Erzsike* lett, de rajta kívül nagyon sok segítséget kaptam *Szabó Kálmántól* is. (Utóbbi esetben nem is annyira szakmai, mint inkább mentális téren.) Sok támogatást kaptam *Mezeiné dr. Kopasz Máriától*, *Módos Györgynétől*, *Harsányi Lajos bácsitól*, *Bernschütz Sanyi bácsitól*, *Kelemené Merk Zsuzsától*, de szinte minden kollégámat elsorolhatnám: nagyon jó közeg volt ez egy pályakezdőnek. Voltak benne komoly és bohém emberek, idősebbek, középgenerációsok és fiatalabbak is. A legtöbbet viszont *Bálint Laci* bácsitól tanultam, határtalan műveltsége volt, és beszélgetéseink során mindig találtunk közös témákat, pedagógiai szempontból is nagy segítségemre volt.

- *Melyik tárgyat szeretted jobban tanítani?*

- Ilyen különbséget nem tettem, bár a történelem iránt jobban érdeklődtem, a nyelvtanhoz meg annyira sosem értettem, megtanulni sem tudtam, még ha sok gondot is fordítottam rá. A Bélában mindkét tárgyat tanítottam, a német központban inkább csak magyart, a Szent Lászlóban viszont történelmet, Mélykúton, az általános iskolában pedig ismét mindkettőt oktattam. Viszont a gimnáziumban olyan igényes diákcsoportjaim álltak össze, hogy őket kiszolgálni nagyon izgalmas feladat volt, sokat kellett dolgoznom ehhez. A 90-es évek derekán a fakultációs csoportjaim diákjaiban erős volt az igény, hogy mai magyar és külföldi irodalmat olvassanak a felvételre készüléssel mellett is. Velük már *Nádast*, *Esterházyt*, *Hajnóczyt*, *Hrabalt*, *Hellert* stb. is feldolgoztunk, és szabályosan falták ezeket. Ebben nekem is hatalmas munkám volt, hiszen egy év alatt akár 4-5 ilyen regényt is feldolgoztunk, és nem azért, mert rájuk erőltettem! Mindemellett nem is felvételiztek rosszul. Sőt, ezekre az órákra más iskolákba járó barátait is elhozták, akik csak erre a faktra jártak hozzám. Ezek a délutáni órák minőségben messze felülmúlták a délelőttiakat, az oda járó diákok maguk is sokat adtak nekem. De hasonlók voltak a történelem fakultációs óráim, még a német központban is. Vagyis: igazából mindkét tárgy oktatását nagyon szerettem.

- *Mit éltél meg bélás tanári pályafutásod csúcspontjaiként, illetve volt-e mélypontja?*

- A 15 év alatt kudarcokat – amelyek egy része saját hibámból, más része a körülményekből adódott – természetesen megélttem, de igazi mélypontról nem beszélnék, a pályám „áldott évei” az 1986-tól 2005-ig tartó időszakban voltak. (Ennek a vége már az MNÁMK-ban ért.) Ekkor nagyon pörgött az életem: még *Szabó Kálmántól* örököltem a *filmklubot*, amely utána az Ifjúsági Házzal együttműködve városi szintre emelkedett. Ehhez jött a 90-es években a *kerékpárosklub*, majd egy véletlen folytán az *iskolai színjátszás*, aztán a 90-es évek derekán a megújult iskolaujság, a *Bélap* szerkesztése is. E tevékenységekből valamit sikerült átmentenem a német központba is, bár mivel akkor újra elkezdtem tanulni, az már sok időt elvett e tevékenységekből, az 1998-ig tartó időszak afféle aranykor volt az életemben.

- *1997-ben az MNÁMK tanára lettél. Mi volt az oka a munkahelyváltásnak?*

- Nagyon sokáig a Béla hatosztályos képzését éreztem olyan rendszernek, amelyben tanár és diák is kiteljesedhet, főleg mert az volt az alapkonceptió, hogy szabadítsunk fel tereket, amikor a diáknak nem kizárólag tanulással kell foglalkoznia; az én említett aktivitásaimra is ez adott lehetőséget. Nagy szerelmem volt a hatosztályos képzés, de úgy éreztem, hogy nem abba az irányba fejlődik, ahová én szeretném, és ebben nem tudok már megalkuvás nélkül dolgozni. Végül egy véletlen folytán értesültem arról, hogy az MNÁMK magyar tanárt keres, ekkor jelentkeztem *dr. Knáb Erzsébet*nél. Fájdalmas volt, mert nekem a mai napig a Béla „az igazi” iskola, de akkor úgy éreztem, hogy jó döntést hoztam. Igaz, ez azzal is járt, hogy a „Frankelban” a történelemoktatásból szinte teljesen kima-

radtam, ami eleinte nagyon hiányzott. (*Ott a tárgy tanítása német nyelven zajlik – M. J.*)

- *Mennyire voltál képes integrálódni az ottani, teljesen más összetételű, magyarországi svábokból, németországi vendégoktatókból, az intézményhez erősen kötődőkből is álló tantestületbe?*

- Egy biztos: ott sohasem voltam annyira otthon, mint előtte a Bélában. Talán jól látják, akik azt mondják, hogy egy kicsit a „kint is vagyok, bent is vagyok” volt érezhető velem kapcsolatban. A diákok viszont teljesen elfogadtak, jól is éreztem magamat közöttük; amikor a diákönkormányzatért felelős tanár lettem, sok értékes dolgot hoztunk létre együtt iskolán kívül, városi szinten is. Osztályfőnök voltam a Bélában és az MNÁMK-ban is, mindegyik osztállyal kapcsolatban voltak is elképzeléseim, de ezek nem mindig valósultak meg. Ez talán nem is baj, de azt hiszem, soha nem tudtam elég időt szánni arra, amikre kellett volna, mert mindig rengeteg dologgal foglalkoztam a tanítási időn kívül is. Ezért talán mondhatom, hogy tanításban, egyéb tevékenységeimben sikeresebb voltam, mint az osztályfőnöki munkámban.

- *A tanári pályádon mit éltél meg sikerként?*

- Nem voltam az a típus, aki sokat készít fel tanulmányi versenyekre, de még így is megadta a jóisten, hogy egyes diákjaim országos versenyeket nyertek. (Időnként olyankor is én kaptam az elismerést, amikor a felkészítés valójában nem az én munkám volt.) De a versenyztetés nem volt az erősségem. Sokkal nagyobb sikert jelentettek nekem a már említett faktos csoportjaim, illetve az első, még nem annyira szerencsés érettségi vizsgák után, amikor a vizsgázói-mon már láttam azt, hogy sikerült elérnem:

Keresztes József diákként édesanyjával és nagyanyjával a pannonhalmi kollégium udvarán az 1970-es évek közepén

az irodalmat ne csak néhány adat megtanulására használják, hanem megértsék, hogy a gondolkodásukat is lehet fejleszteni ezzel. Ilyen sikerből nekem jócskán kijutott, még ha meg is kellett tanulnom, hogy ez magától nem megy.

- *Hogyan lettél aztán a Szent László ÁMK vezetője? Nem lehetett könnyű „kivülről” egy kész tantestület élére állni...*

- Az iskolafenntartó nővérek kerestek meg két évben egymás után. A második felkérést elfogadtam. A változás krízissel jár. Aki idegenként érkezik egy intézmény élére, annak ezzel számolnia kell. De az is fontos, hogy sok előnnyel járhat, ha egy vezető nem az intézmény köreiből kerül ki. Ha sikerül jól illeszteni elképzeléseit az iskola szerkezetéhez, a munkatársak összetételéhez, a meglévő ambíciókhoz, sok támogatóra találhat. Én is szép számmal találtam ilyen támogatót. Az óvoda akkori vezetője, *Hornák Ferencné* sokat segített nekem, ahogy a kollégiumot vezető *Kovács Attila* és a szakképzést irányító *Fekete-Kovács Győző* is. Ők az intézmény és a változás iránt egyaránt elkötelezett vezetők voltak. Sok jó pedagógus dolgozott azokban az években a Szent László ÁMK-ban. A testnevelők és a nyelvtanárok között különösen sokan akadtak, akik megértették és támogatták az elképzeléseimet. Ennek statisztikai kimutatásokkal igazolható eredményei is lettek: a gimnáziumban a nyelvvizsgák száma tíz év alatt megduplázódott, az ÁMK csapatai hat országos döntőt vívtak azokban az években. Komoly eredményeket értek el tanulók az OKTV területén is. Mindeközben számos pályázatot nyertünk, amelyeknek köszönhetően az intézmény épületeinek jelentős része is megújult. Az ÁMK kulturális élete is fejlődött. Sikereket ért el *Lex Orsolya* vezetésével az *Iringó Népdalkör*, *Dely Géza* vezetésével a *Rábl Színpad*, és nagy örömeimre 2014-ben *Hosszúné Balla Lenke* tanárnő segítségével egy újabb kórus is megkezdte működését.

- *Miért ért véget 10 év után ez a történet?*

- 2014-ben megkeresett néhány városi sportvezető azzal a gondolattal, hogy hozzunk létre egy sportgimnáziumot az ÁMK keretein belül. Az iskola fenntartóival egyeztetve elkezdtük az új tagozat előkészítését. Meglepően sok támogatója volt az elképzelésnek Baján és minisztériumi szinten is. 2015 tavaszára minden szükséges dokumentum elkészült, és a minisztériumi engedélyeztetés előkészítése is megtörtént, de ekkor fenntartói szinten már nem támogatták a sportgimnázium ügyét. Ezt én természetesen tudomásul vettem, de úgy döntöttem, hogy 2016-ban, amikor lejár

az igazgatói megbízásom, nem maradok a Szent László ÁMK-ban.

- *Milyen volt a középfokú oktatás után általános iskola élén dolgozni?*

- Láttam már ilyet, mégis új tapasztalat volt, ráadásul Mélykút hátrányos helyzetű település, így az iskola is sok problémával küzd. Nagyon szép éveket töltöttem ott. Az igazgatóváltás ott sem volt egyszerű, de már jóval nagyobb rutinom volt ebben, mint a Szent Lászlóban, másrészt a két, már korábban e pozícióban lévő helyettesemmel azonnal megtaláltuk a közös hangot. Hamar láttuk, melyek a problémák, mit kellene javítani, és a polgármester úrral többször neszélgetve azt is megtudtam, hogy a helyi közösség mit szeretne elérni. Ezért ott könnyebb volt az indulásom, és az elfogadottságom is sokkal erősebb volt mind a szülők, mind a kollégák szemében. (Az első ciklusom után 93%-os volt a támogatottságom.) Kiváló pedagógusokat ismertem meg Mélykúton, sok segítséget kaptam a helyi plébániától és az egyházmegyétől is. Nagyon sikeres lett az iskola a sport és a művészeti élet területén egyaránt. Marasztaltak volna tovább is, és sok szempontból szívesen maradtam volna még, de most úgy érzem, hogy ahhoz, ahová eljutottunk az évek alatt, már nem tudnék hozzátenni. Hogy ott még jobb iskola legyen, nálam fiatalabb, dinamikusabb, az új kihívásokhoz alkalmazkodni tudó vezetőre van szükség. És szerencsére akad is ilyen, tehát jó szívvel tudtam átadni a helyemet. Az elmúlt negyven év rengeteg időt vett el a családomtól, a következő éveket szeretném inkább nekik szentelni.

- *Voltak korábban kirándulásaid a politika irányába, indultál képviselőjelöltként is önkormányzati választáson. Mi motivált ebben?*

- Kétszer vállaltam az indulást, mindkét-szer engem kerestek meg: 2002-ben az MDF, 2006-ban a Fidesz indított el. Az első alkalommal nem láttam bele sem a nagy-, sem a helyi politikába, és hagyományosan jobboldali szavazóként úgy gondoltam, egyfajta összekötő kapocs lehetek a jobboldal két ereje között. Ebből semmi nem valósult meg, nem is kerültem be a képviselő-testületbe, bár jó eredményt értem el a választási körzetemben. A második alkalommal a Fidesz indított el az Újvárosban. Nem gondoltam, hogy az akkor szintén ÁMK-t vezető *Nemes Gáborral* szemben nyerhetek, de abban bíztam, hogy sok szavazatot szerezhetek, amelyek a végső elszámolásnál majd sokat érhetnek. Néhány szavazatnyi előnnyel valóban Nemes Gá-

bor nyert, én pedig utána hamarosan be is fejeztem a politikai tevékenységemet.

- *Több komolyabb kitüntetést is kaptál pályád során. Mit jelentenek ezek a számodra?*

- 2013-ban kaptam meg a *Baja Város Oktatásáért* elismerést, és az iskolanővérek javaslatára kaptam *Szent Gellért-díjat* is, idén pedig az érsek úr kezdeményezésére a *Kunszt József-díjat*. A bajai városi elismerést igen jó szívvel fogadtam, már csak azért is, mert olyanokkal együtt vehettem át, akiket nagyra tartottam. A legutóbbi elismerés pedig azért kedves, mert régóta látom, hogy az érsek úr munkatársaival milyen sokat tesz az oktatásért, nagyra is tartom a tevékenységét, és akik erről döntöttek, számomra megkérdőjelezhetetlen tekintélyek.

- *A családi életedről mit lehet megtudni?*

- A feleségemmel [*Kubovics Margit nyelvtanár – M. J.*] 1977-ben, az érettségink évében ismerkedtünk meg, és örülök annak, hogy azóta is kitartott mellettem, nagyon jó családi közeget hozott az enyém mellé. Két lányunk van; az egyiküknél két unokám is, az erőm jó része körülöttük forog. A nagyobbik lányom, *Judit* kommunikáció szakon végzett, Budapesten él, vállalati belső kommunikációval foglalkozik, elég nehéz munkája van. A kisebbik, *Anikó* dietetikus, de többféle végzettsége is van: fitnessszel, jógával és szakácskodással is foglalkozik, ezekből próbál valamit létrehozni, családjával Abaligetén él, jórészt Pécsen dolgozik.

- *Mit tervezel a közeljövőben vélhetően megnövekvő szabadidődben?*

- Elég sok elmaradt dolgom van, amit szeretnék elvégezni (mert dolgozni ezután is fogok), egyelőre viszont inkább örülök, hogy nem kell minden reggel munkába járnom. Olvasás terén is rengeteg elmaradásom van, viszont a pedagógiai szakirodalom alighanem jobban fog porosodni a polcomon. Óvatosan mondom, de azt hiszem, a magyar történelmi regényeknek egyfajta reneszánsza van mostanában, és ezek között több izgalmasat is látok, most pl. *Wodianer-Nemessuri Zoltán* 16-17. századi történelmi trilógiájába kezdtem bele. Ez a korszak, a magyar-török háborúk időszaka egyébként is nagyon érdekel, és ma már sok olyan történelmi munka is megjelent, amely ennek nemzetközi vonatkozásairól is beszámol. De egyébként is szépen felgyűltek az olvasnivalóim, mint-hogy a 2005 óta elmúlt évek során job-bára csak jogszabályokat volt alkalmam tanulmányozni... Egyebek mellett ez is oka volt annak, hogy nyugdíjba vonultam, mert így újra van lehetőségem értékes dolgokat olvasni... ■

Az 1903-as Rákóczi-emlékév

Sarlós István

■ *II. Rákóczi Ferenc* a magyar történelem egyik meghatározó egyénisége. Az általa vezetett, 1703-11 között zajló szabadságharc elbukott ugyan, de az „uralkodása” alatt létrejött nemzeti összefogás egyértelműen jelezte a Habsburg-ház számára, hogy a dunai monarchiájuk megtartásához mindenképpen egyensúlyra kell törekedniük a magyarokkal.

Rákóczi 1711-ben elhagyta Magyarországot, és sohasem térhetett haza, az Oszmán Birodalomban, Rodostóban halt meg 1735-ben, Isztambulban temették el bujdosó társaival együtt. A fejedelem sírhelye, az isztambuli Szent Benedek templom a 19. század második felében zarándokhellyé vált. Az 1848-49-es szabadságharc emigránsainak híradásai, majd tudományos kutatások indultak Rákóczi Ferenc, *Zrínyi Ilona*, *Bercsényi Miklós* és felesége földi maradványaihoz. 1903-ban a szabadságharc kitörésének 200. évfordulóját a Rákóczi-megemlékezések szentelték, elsősorban a Felvidéken, mivel ott volt a szabadságharc központja és a család birtokainak jelentős része is. Szinte mindegyik felvidéki magyar város tartott ünnepséget, megemlékezést, szervezett kiállítást, állított valamilyen szabadságharcos emlékművet – nem feltétlenül *II. Rákóczi Ferenc-szobrot* –, amellyel tisztelgett a fejedelem emléke előtt.

Az ünnepségsorozatra természetesen az ország összes törvényhatóságát meghívták. Bajára 12 meghívó érkezett, különböző rendezvényre, amelyeken mindenki vérmérséklete és anyagi lehetőségei szerint képviseltette magát. November 15-én Selmezbányán nyitották meg a Rákóczi-kiállítást, amelyen Baja város küldöttsége részt vett. Az eseményről részletes – 1-3. oldal a 8-ból – beszámoló jelent meg a *Selmezbányai Híradóban*. Az újság egy példányát mint hivatalos értesítőt Selmezbánya polgármestere elküldte Bajára is.

„16.394/1903.

Selmezbánya és Bélabánya sz. [szabad] kir. [királyi] bányaváros közösségétől.

10.054 szám / 1903.

Tekintetes városi Tanács!

A II-ik Rákóczi Ferenc nemzeti szabadságharca 200-ik évfordulója alkalmából e hó 15-én Rákóczi emlékek kiállításával egybekötöttén megtartott ünnepünkről

XIII. évfolyam.	Selmezbánya, 1903. november 15.	46. szám.
SELMECZBÁNYAI HIRADÓ		
VEGYES TARTALMU HETILAP.		
SELMEC-BÉLABÁNYA SZ. KIR. VÁROS HIVATALOS ÉRTEBITŐJE.		
Egy évre 8 korona. Félévre 4 korona. Negyedévre 2 korona. Egyes száraz ára 20 fillér. Hirdetések megküldésének szerinti számítottak. Nyitász díja soronként 20 fillér.	Feladás szerkesztő és lapkiadósa: KUTI ISTVÁN. Főszerkesztő: KÁTAI JÁNOS.	Az expediciót a hirdetésekkel illető reklamációk a lapkiadóhoz Joerges Ágost özvegye és fia céhez intézendők, hova az összes példányok is küldendők
MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.		
Kossuth Ferenc emléksorai a Rákóczy ünnepre.		
„Vere magnum habere in se fragilitatem hominis ac securitatem Dei.”		
„Lehajtott fővel, dobogó szívvel állok meg előtted Rákóczy Ferenc szelleme, ki a hazafiság legtisztább fényében ragyogva itt élsz közöttünk, bár földi lényed távol pihe a hazától az örökké valóság ölében!		
Életed történelme, annál meghatóbbnak tűnik fel előttem, mennél-jobban hasonlít édes Atyám életének történelméhez: dicsőségteljes küzdelem után hosszú hontalanság; élető bizalom után tört remény; és végre az idegenben, a minden szenvedést gyógyító halál!		
Talán a te szellemed költözött Kossuth Lajosba, azért, hogy újra átélje honfi vágyait, újra megvívja honfi harcait . . . „pro libertate.”		
Talán a Te kuncraid támadtak életre az ő honvédeiben, azért, hogy több babért, még több dicsőséget szerezzenek a régi zászlónak . . . „pro libertate.”		
Az istenember önkéntes önzetlenségéhez közel álltal Te, ki fejedelmi fényt s az élvezetek kiapadhatatlan forrásait áldoztat fel a harcerek nélkülözéseért, az önközetek veszélyeiért; . . . s a hercegi koronát odaadta a tövis koronáért.		
Hazától távol nyugszol még ma is, nagy Rákóczy! kegyes és jó Uram, fenséges fejedelem! . . . de hazád földje éhezik poraidért, árvának érzi magát és szegénynek poraid nélkül, hazád sovány lelkedért!		

szóló, s a díszközgyűlésünkben tartott beszédeket tartalmazó lappéldányt hivatalos közlönyünknek alatt megküldve, kérjük a *Tekintetes városi Tanácsot*, hogy azt levéltára részére elfogadni szíveskedjék.

Hazafíui tisztelettel:

Selmezbányán, 1903. november hó 19. igaz híve:

dr. Sztinyay József, kir. tanácsos, polgármester.”

Az 1903-as évfordulás megemlékezéseknek komoly politikai üzenete volt. Az 1867-es kiegyezés óta fennálló dualista berendezkedés politikai válságba került. 1903-ban *Széll Kálmán* (1899. február 26.–1903. június 27.), gróf *Khuen-Héderváry Károly* (1903. június 27. – november 3.), majd gróf *Tisza István* (1903. november 3. – 1905. június 18.) foglalta el a miniszterelnöki pozíciót. Az akkor már közel három évtizede kormányzó *Szabadelvű Párt* támogatottsága fokozatosan olvadt el, és e politikai helyzetben jött egy szabadságharcot a központba állító megemlékezés-sorozat. A selmezbányai ünnepség vezérszónoka is egy ellenzéki vezető, *Kossuth Ferenc* (*Kossuth Lajos* fia) lett. *II. Rákóczi Ferenc* és a Rákóczi-szabadságharc megítélése ekkor vált egységessé. Az általa vezetett szabadságharcot, a kurucokat annak idején egyáltalán nem minden ország-részben fogadták egyértelműen felsza-

badítóként, sőt Magyarország déli részén Rákóczi hadai inkább rablóként jelentek meg. A portyázó kurucok és a császári udvarhoz hű délszlávok – elsősorban szerbek – között mindvégig ellenséges maradt a viszony.

Bajának semmiféle közvetlen, „személyes” kapcsolata nem volt Rákóczival, így nálunk emlékezetét 1903-tól csak egy róla elnevezett, Józsefvárost és Istvánmegyét összekötő kicsi utca őrzi. A selmezbányai polgármester levelét az újságmelléklettel együtt *Hegedűs Aladár* polgármester utasítására november 30-án a városi levéltárba helyezték. ■

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.
Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.
Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft.
Szentháromság tér 11.
Gazdabolt
(Baja, piacssarnok)

Biodinamika – és ami mögötte van

Szünder Dezső

■ Úri hóbort vagy tudatosan választott, egyedi út? Van-e, és ha igen, mi a létjogosultsága hazánkban? A napjainkban sokat emlegetett „*utolsó pillanatban vagyunk, hogy megmentünk a Földet*” szlogen ad-e megfelelő választ a pesszimisták számára? Jobb-e a bio-, biodinamikus bor/élelmiszer a többinél? A *biodinamika* szó hallatán joggal merülhetnek fel kérdések többekben is. Egyelőre nincs válasz minden kérdésre (különösen megnyugtató), írásom végére sem ígérem a „mindenre tudom a megoldást” érzését. Céloom, hogy az érdeklődő olvasónak segítek eligazodni a biodinamika témájában.

Mi is a különbség a „bio” és a „biodinamikus” között? Napjaink embere az élelmiszer-termelés kapcsán olyan rendszert alakított ki magának, amely csak a saját érdekeit szolgálja. Tudatosan kezdett mesterséges szereket használni, hogy a gazdaságában található termékek minél előbb piacra kerülhessenek, és előállításuk, termesztésük során minél inkább védve legyenek a kártevők ellen. Ezzel, bár végzetes kárt még nem okoztak, jót aligha tettek. Ehhez képest a „bio” módon gazdálkodó ember csupán azzal, hogy nem, vagy csak minimális permetszert, tartósítószerrel használ, hatalmas előrelépést tett egy egészségesebb, szebb világ felé. Az ilyen szemléletű ember úgy természet növényt, nevel állatot, hogy azt előre, gondosan megtervezi. Jól tudja ugyanis, hogy manapság milyen kihívásokkal kell szembenéznie: az időjárás szélsőségeinek ellensúlyozására nem használ mesterséges

szereket, és ugyanúgy jár el a kártevőirtás és a nem kívánt élőlények távoltartása terén is. A harmadik „embertípus” *biodinamikus* módon gazdálkodik. Alacsony számuk nem véletlen: ez a gondolkodás, termelés hordozza magában a legnagyobb kockázatot, és még a biogazdálkodáshoz képest is jóval nagyobb elhivatottságot, türelmet, nem kevés szakértelmet igényel.

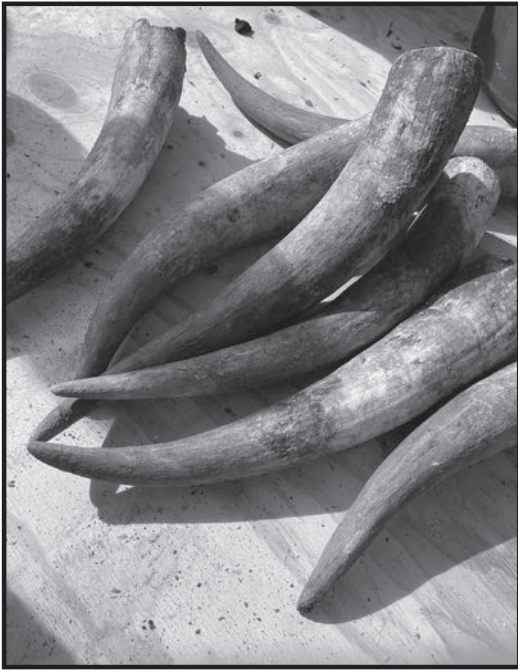
Ki gazdálkodik biodinamikusán? Nemrégiben egy beszélgetés során, némi iróniával úgy fogalmaztam: *olyan ember, aki megengedheti magának*. Ennyire egyszerűsítve ez persze nyilván nem igaz; aki azonban komolyan gondolja, annak a biztos anyagi háttér semmiképp sem árt hozzá.

A biodinamikus birtokon gazdálkodni kívánó ember már a kezdetektől fogva csak így tudja elképzelni az életét. Erre születni kell. Ez talán túlzásnak hat, de attól még lehet igaz. Nem egyszerű elhatározás az, hogy eddig nagyüzemi gazdálkodást folytattam, holnaptól pedig biodinamikus gazda leszek! Nem csupán a minősítés elérése, hanem az ember belső tulajdonságai miatt sem. Akinek erre eleve nincs igénye, nem hisz benne, jó eséllyel sosem lesz ilyen gazda. Egy-egy munkafolyamatot tanulással el lehet ugyan sajátítani, egy étteremben is lehet a legjobb ételt kínálni, 100 pontos bort is lehet előállítani, de biodinamikusán gondolkodni erre fogékony ember nélkül (aki minden évben más kihívásokkal kénytelen szembenéznie) nem lehet. Hit, meggyőződés, türelem, tanulás mellett bizony

olykor keserű tapasztalatokat is kell szerezni. A tanulási folyamat során el kell viselni az ab ovo kódolt veszteségeket, esetenként úgy is, hogy javítási lehetőségünk csak egy év múlva lesz, és az sem ígér mindig azonnali megoldást, választ a kérdésekre. Az ilyen embernek fontos a „*hogyan, milyen környezeti hatásokkal és következményekkel készítik ételmezt, italt a munkám során*” elve. Így már érthető lehet, miért vannak kevesen, pedig magam is vallom: világunk sokkal szebb, élhetőbb lenne, ha több ilyen ember élne közöttünk! Életem során talákoztam már számtalan biogazdával és biodinamikus birtokon gazdálkodókkal is. Mindegyikük szilárdan hisz munkájában, még ha az előrehaladás útját olykor eltérően is képzelik el. Közös azonban bennük az (és enélkül elképzelhetetlen lenne a bio(dinamikus) vonal), hogy mindannyian egytől egyig kiváló *Ember*ek – és ezt nem véletlenül írtam nagybetűvel!

A biodinamikus gazdálkodás az élet összefüggéseinek alakításában áll: egy terület úgy kell élővé alakítani, hogy figyelembe vesszük a termőhely egyedi feltételeit, figyelünk a birtok és a körülötte lévő részek egészségére, jólétére; abba éppen csak annyira avatkozunk bele, amennyire elengedhetetlenül szükséges. Ezen túl nem elegendő ismerni a felhasználható anyagokat: tudni kell azokat előállítani, alkalmazni is, sőt, mindezt a megfelelő időben, megfelelő módszerrel kell tenni. Ha mindez nem lenne elegendő, pl. a preparátumok elkészítése és felhasználása során, illetve betakarításkor figyelembe kell venni a gazdálkodás során a kozmikus ritmusokat is.

Minden, ami körülöttünk él, egy, de inkább több élő részből alakult ki. Mindez úgy, hogy az egyes organikus részek egységéből létrejövő termék mindig több a részek összegénél. A biodinamikus gazdálkodó ember ezért aztán fokozottan, már-már mániákusan figyel a körülötte élő szervezetekre, tekintettel van a növények, állatok, a talaj és a körülötte lévő emberek szükségleteire. Minden biodinamikus előállított termék mögött olyan személy áll, aki elkötelezett az ilyen módon történő gazdálkodás elvei és értékei mellett. A gazdaság önfenntartó, zárt egység, amely szerves, egészséges együttélést folytat az anyatermészettel. Az így készülő élelmiszer előállítása során a gazdálkodó a hosszú eltarthatóság, előállítási ár és a rövid előállítási idő elé helyezi az élelmiszer frissességét, természetességét. A végeredmény pedig önmagáért beszél: könnyen emészthető, ízletes, tápanyagokkal teli termékek kerülnek asztalunkra. Néhány érv a biodinamikus élelmiszer vásárlása, fogyasztása mellett:

- egészséges élelmiszerek, amelyek bizonyítottan magasabb minőségűek;
- tápanyagokkal teli élelmiszerek, amelyek semmilyen génmódosításon és vegyszeres kezelésen nem estek át;
- a fenntartható gazdaságból származó élelmiszer biztosítja, hogy a talajt nem zsákmányolták ki, hanem azt regenerálódásra képes állapotban használják;
- büntudat nélkül fogyasztható állati termékek: az ilyen áruk ellenőrzött helyről származnak, ahol figyelnek az állat tartási körülményeire, jólétére is;
- az elkészült termékek magas beltartalmi értékük mellett a bolygónk és a társadalom

jólétének figyelembevételével készültek;

- az élelmiszerek előállítói birtokukat egységként kezelik, annak jólétéről gondoskodnak, nem zsákmányolják ki, nem károsítják a területet, hanem óvják, védik azt;

- a gazdák munkájuk során a jobb bolygó megteremtését, a jövőkép támogatását tűzték ki célul.

A biodinamikus gazdálkodás alapvető értéke, hogy kiemelt figyelmet fordít a talaj regenerálódására. Ez az alapja annak, hogy egészségünk, a Földünk fenntarthatósága biztosított legyen. A termesztett növények csak kifogástalan minőségű, egészséges, élettel teli talajban válnak tápanyagokban gazdag, egészséges táplálékká. Az ilyen alapú gazdálkodás az egyetlen, amely a felhasznált módszerek (biodinamikus készítmények, komposztálás, vetésfor-

gó) segítségével többet juttat vissza a talajba, mint amennyit elvesz belőle. A „hagyományos” mezőgazdaság ugyanis kizsákmányolja a talajt: a nehézgépek használata, a vetésforgó hiánya, a szintetikus műtrágyák, erózió, a permetszerek használata súlyos, legtöbb esetben végzetes következményekkel jár a talajra. Az elhasznált, már semmire nem jó termőföldet magunk mögött hagyva, új termőterületet keresvén erdőket vágunk ki, mocsarakat csapolunk le, valóban lábbal tiporjuk drága Anyaföldünket, beleavatkozva a természet öröknek hitt rendjébe.

A biodinamikus talajgazdálkodás egyik legfontosabb értéke, hogy a termőföldet nem szintetikus vegyszerekkel gondozza. Helyette trágyát és különböző természetes anyagokat használ. E természetes anyagok elősegítik a földben lévő, valóban értékes humuszréteg felhalmozódását, és hozzájárulnak a növények egészséges növekedéséhez, a CO₂ megkötéséhez, támogatják a talaj anyagcseré-folyamatait. Vetésforgó használata esetén egyes növények tápanyagokat kivesznek a talajból, míg mások tápanyagot adnak a termőföldnek. Ez teszi lehetővé, hogy szintetikus műtrágyák nélkül lehessen gazdálkodást folytatni, például a lóhere a környezet nitrogénjét felhasználja, talajba juttatja, ahol aztán a következő évben gyönyörű gyümölcsöket lehet termeszteni.

Végül, de nem utolsósorban a talaj nem csupán termőföld, az élelmiszer-termelés alapja, hanem igen összetett kapcsolat van a talaj és az éghajlat között is. A heves esőzések vagy éppen az aszályok manapság szinte mindenkit érintenek. Egyebek mellett ez az a pont, ahol a talajban lévő humusz segít megvédeni a talaj

egészségét, jó formáját. A humuszban gazdag talaj ugyanis kevésbé mosódik el, így több víz tárolható el benne a száraz időszakokra. A talaj egyébként egészséges formájában mintegy légkondicionálóként működik, a benne lévő víz tárolásával ugyanis a növények számára szabályozza a párolgást, ezáltal a helyi mikroklimát. A humuszban gazdag talaj pedig egy igazi éghajlatvédő: sok szerves anyagot képes megkötni, így egy CO₂-tartályként működik. Szinte hihetetlen és minden bizonnyal sokan nem gondolnák, de az óceánok után a talaj a második legnagyobb CO₂-tároló a Földön. Ha pedig már a víznél tartunk: a biodinamikus gazdák olyan módszereket is alkalmaznak, mellyel elősegítik az értékes talajvíz megkötését. Vagyis: több víz tárolódik a talajban száraz időszakokban, és ez lehetővé teszi az élővilágnak, hogy ellenálló legyen a szélsőségesen aszályos időszakok esetén is. A hagyományos gazdálkodástól eltérően a gazdák itt jóval kevesebb állatot tartanak egy hektáron, így a talaj és a benne lévő értékes víz nitrátszennyezettsége jóval alacsonyabb mértékű lesz, ezzel biztosítva azt, hogy amit a talaj megtart, annak kifogástalan legyen a minősége.

Ha megvan a kifogástalan, egészséges termőföld, amelyen gazdálkodni szeretne a biogazda, akkor jön a következő megoldandó feladat... Mivel védjük a kártevőktől, hogyan őrzük meg a növények egészségét? Biztosan mindenki ismeri azt a manapság már meglehetősen divatjamúlt mondatot, hogy mi különbözteti meg a biogazdát a hagyományostól? Előbbi csak éjszaka permetez... Nos, ennyire nem egyszerű! De lásuk, mi is a különbség valójában!

A biodinamikus növényvédő készítmények a Föld orvosságaként élelnek a talajt, illetve a benne termő növényeket. Előállításukhoz növényi, ásványi és állati alapanyagokat használnak, melyek átalakulás után megváltozott formában térnek vissza oda, ahonnan származnak: az anyaföldbe. Két formájuk van, a komposzt- illetve a spray alapú készítmények. Az alábbiakban a készítményeket és azok előállítását mutatom be, érzékeltetve, hogy az „éjszakai permetezés” mítosza mennyire távol áll a valóságtól.

Spray készítmények

- *Tehénzarv-trágya:* Ősszel tehéntrágyát kell gyűjteni, lehetőség szerint szoptató tehéntől. A trágyát tehénzarvba töltik, tömörítik, majd fél évre 50-70 cm mélyre földbe ássák. Fél év után a trágyát kiveszik a kúrtból, egy órán át keverik ritmikusan 20 liter vízben. Ez a mennyiség 1 négyzetkilométer területhez elegendő. Vetés előtt közvetlenül a talajra

permetezik. Hatásai: serkenti a talaj aktivitását, segíti a gyökerek növekedését, támogatja a talaj lazítását, a víz és tápanyagok felszívódását.

- *Szaru szilícium-dioxid*: A felhasznált anyag SiO_2 tartalmának legalább 98%-osnak kell lennie. A kvarcot vagy a földpátot hűsvét körül gyűjtik össze, és nagyon finom porrá őrlik. Annyi vizet adnak hozzá, hogy krémes állagú legyen, majd a szarvba töltik. Miután kiszáradt, nedves talajjal lezárják, és földbe ássák. Fél év leteltével egy keveset vízben egy órán keresztül kevernek, majd az erősen hígított folyadékot a talajra permetezik. Fontos, hogy ez a spray csak a tehénzarv-trágya felhasználása után alkalmazható. Hatásai: elősegíti a fotoszintézist, erősíti a kártevőkkel szembeni ellenállást, elősegíti az érési folyamatokat, erősíti az aromákat, ízeket.

Komposzt készítmények

Cickafark: A növény virágait június és augusztus között, kinyílt állapotban össze kell gyűjteni. Ki kell szárítani a virágokat, a maradék szárat el kell távolítani, tavaszig száraz helyen tárolni. Tavasszal permetezzük be frissen préselt cickafarklével, majd töltjük egy szarvas húgyhólyagba. A hólyagot egy napos helyen lévő fára kötjük, őszig ott hagyjuk, majd a szarvhoz hasonlóan a földbe temetjük, majd tavasszal óvatosan kiássuk. Hatásai: szabályozza a növény kálium-anyagcserét, a nitrogén, CO_2 -kénfolyamatokat.

Kamilla: Május vége felé a német kamilla virágfejét kell összegyűjteni, amikor a virágok nyitva vannak. A cickafarkhoz hasonlóan a fejeket őszig meg kell szárítani. Szeptemberben meg kell nedvesíteni a virágokat friss kamillaléval. Ezután tehénbélbe kell tölteni, aztán szárítás után lezárva a cickafarkhoz hasonlóan el kell temetni, majd tavasszal kiásni. Hatásai: a tehénzarv-trágya spray-t ellenállóvá teszi a nitrogénnel szemben.

Csalán: Gyűjtjük a növényt a virágzás első szakaszában kora reggel. Délutánig hagyjuk megszáradni, majd ássuk el a földbe 1 évre. Az ásott gödör alját és oldalát tőzegréteggel borítjuk, beleszórjuk a csalánt, majd földdel fedjük le. Hatása: javítja a talaj szerkezetét.

Tölgyfakéreg: Nyár végén egy 30 évnél idősebb, 30 cm-nél nagyobb törzsátmérőjű angol tölgy külső kérgét lebontják, apró morzsákra törik. A darabokat egy háziállat (tehén, juh, kecske, sertés, ló) koponyaüregebe töltik. A koponyát tavaszig fahordóba vagy egy gödör vízbe helyezik. Fontos, hogy a víz utánpótlása folyamatos legyen. Hatásai: elősegíti az ásványi folyamatokat, gátolja a gombás fertőzések kialakulását, megelőzi a növénybetegségeket.

Pitypang: Gyűjtjük a virágfejeket nem teljesen kinyílt állapotban egy kora tavaszi napon. Néhány órán át hervasszuk őket, majd árnyékban szárítsuk meg. A szárított fejeket áztassuk vízbe, majd töltjük egy állati hólyagba, akkorába, hogy 5-6 maroknyi elférjen benne. Pár napig szárítsuk, majd ássuk el fél évre. Hatásai: megerősíti a növényt a környezet káros hatásai ellen, erősíti a tápanyagok felvételét.

Macskagyökér: Gyűjtjük össze a virágfürtöket kora reggel, préseljük ki a levét. A kinyert folyadékot helyezzük egy gumival fedhető üvegbe, és másfél hónapig erjesztjük, majd lezárjuk. Sötét, árnyékos helyen tároljuk. Hatásai: szabályozza a talajban, komposztban, növényben zajló hőkezései folyamatokat, segíti a virág és gyümölcs kialakulását.

A biodinamikus gazdaság azonban nem kizárólag növényeket nevelhet, hanem állatokat is tarthat felelősen. Olyan helyet teremtenek a birtokon, ahol az állatok a szokásaiknak megfelelően viselkedhetnek, szabadon tartják őket, hogy legelőn táplálkozhassanak. Ideális esetben takarmányozásuk is a saját gazdaságból származik. Tilos bármiféle csonkítás: szarvtalanítás, csörtelenítés, szárnyvágás, farokvágás stb., mint ahogy a hormonok és antibiotikumok használata is. A szarvasmarháknak kiemelt jelentőségük van egy ilyen gazdálkodásban, hiszen a trágyájuk értékes a talaj termékenységének növeléséhez.

Biodinamikáról beszélve nem feledkezhetünk meg a *biodiverzitásról* sem. Tanulmányok sokasága igazolja, hogy a biodinamikus gazdaságokban 35%-kal több madár és 25%-kal több rovar található, mint más gazdaságokban. Ez különösen fontos manapság, hiszen égető szükség van arra, hogy bolygónk biológiai sokszínűségét helyreállítsuk.

Az *ökológiai borkészítés* mellett számos érv sorakoztatható fel, ellene viszont egy sem. Hazánkban eddig kevés borászat tűzte zászlójára e nemes gondolatot. Kétségtelen, hogy a sikerhez vezető út göröngyösebb, de nem lehetetlen. A biodiverzitás a szőlőbirtokon is kívánatos, hiszen a a tőkék között fejlődő különféle növényfajok erősítik és táplálják a tőkét, eltérő méretű gyökereik lazítják a talajt. A szőlőben megtelepedő hasznos kis bogarak, madarak folyamatosan távol tartják a betolakodókat a tőkéktől. Ez a növényekben és állatokban gazdag természetes környezet tökéletes közeg a szőlőnek, amit erős, egészséges természettel hálál meg, amelyből aztán értő kezek munkája révén máshoz nem hasonlítható bor készül.

Az elmúlt években utazásaim során olyan pincészeteket kerestem fel biodinamika kapcsán, amelyek tulajdonosai nem bújnak a címke és a szépen hangzó leírások mögé. Bát-

ran vállalják az évszázadok közti különbözőségeket, nem magyarázzák túl a bort, hanem a bor beszél róluk. Így akadtam rá néhány évvel ezelőtt a pécsdevecseri *Wassmann bormanufaktúrára*. A két tulajdonos, *Ralf* és *Susann* szenedvénye a bioborászat. Magyarországi tevékenységük 1998-ban kezdődött, amikor a Villányi borvidéken kis sváb parasztházat vásároltak. Ideköltözésük után 4 évvel alakult meg a vállalkozás, mely az első pillanattól a bio minősítést tűzte ki célul. A pincészet 2012 óta minősített biodinamikus borokat készít. A sikeres munkát 2013-ban már elismerték, a pince portugieserét a villányi borversenyen fődíjjal, a *Portugieser du Monde* versenyen Pécssett Champion díjjal jutalmazták.

A kezdetek azonban itt sem voltak mindig biztatók. Ralfékra ferde szemmel néztek a mindig zöld szőlőterületet látva. Őket azonban ez sem riasztotta vissza semmitől, főleg a borkészítéstől nem. Az indulást az sem segítette, hogy a biodinamikáról itthon nemigen lehetett hallani, gyakorlati tanácsokat pedig végképp senkitől sem kérhettek. Nagy segítséget jelentett nekik a Bakonyi Péter borással, illetve a biodinamika egyik „nagyágyújával”, Andrew Lorand-dal történt 2007-es találkozásuk. A pincészet biodinamikus működéséhez szükséges preparátumokat pedig *Kiss Kati* és *Eszter* készíti Bátaszéken.

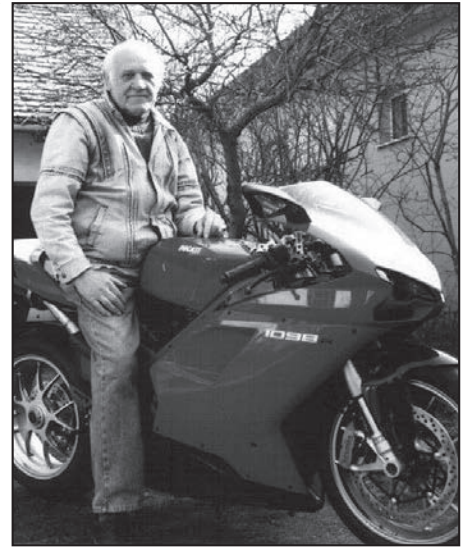
A borászatukban készülő, étellel teli borok és maga a pincészet abban térnek el egy átlagos borászattól, hogy az alkoholos erjedéshez nem használnak szintenyésztett borélesztőt, sem baktériumokat a malolaktikus erjedéshez, a kéntartalom minimális, nem használnak derítőket, stabilizátorokat, a palackok zárása klórmentes dugóval történik. A szőlőben szerves, természetes anyagokat, pl. komposztrágyát használnak. A tőkék, fák, fűfélék és egyéb növények számos kis állatnak adnak életteret, ezáltal létrejön egy életközösség. A kártevők egyensúlyban vannak a hasznos rovarokkal, így nincs szükség előbbiek külön irtására. A gombás megbetegedések ellen természetes anyagokat használnak, helyenként az aromaterápiát is segítségül hívva.

(Egy írás inspiráció nélkül nem született meg, ezért a szerző külön köszönetét fejezi ki a villányi *Wassmann pincészetnek*, a kéthelyi *Kristinus Borbirtoknak*, *Sándor Zsoltnak* (Miskolc), *Sziegl Baláznak* és *Petrának* (Hajós), *Etsberger Teréznek* (Baja). Jelen írás eredeti, rövidebb verziója a *Pécsi Borozó* gasztronómiai és bormagazin online felületén jelent meg elsőként. Az írással a *VI. WebWineWriting* borszakírói versenyen szerzője II. helyezést ért el *Biodinamikus gazdálkodás – a misztikumon túl* témakörben. A cikket a *Kristinus Borbirtok képei* színesítik.) ■

Elment a bajai motoros legenda

Bálint Mátyás (1927 – 2023) emlékére

■ Nagy veszteség érte a bajai és az egyetemes magyar motoros közösséget: 2023. október 6-án, 96 éves korában elhunyt BÁLIND MÁTYÁS, a magyar motorsport korszakos alakja, akit haláláig az ország legidősebb sportmotorosaként tartottak számon. Motoros pályafutása még az 1930-as évek legvégén indult el, hazai versenyeken 1957-ig vett részt, majd – ötvennyi ausztráliai kitérőt követően – folytatta sportpályafutását, egyben a robbanómotorok szerelését is. A motorozástól nyugdíjasként sem szakadt el, rendszeres résztvevője volt motorostalálkozóknak, páratlan élményeit szívesen osztotta meg a fiatalabbakkal. A barátai és tisztelői által Matyipapaként is ismert sportember az 1980-as évek elején szeretett be halálosan egy tűzpiros Ducatiba, s azóta ehhez a márkához ragaszkodott. Bálint Mátyást október 14-én több ezer motoros társa és tisztelője kísérte el utolsó útjára a bajai köztemetőbe, és stílszerűen motorzúgással köszöntek el a technikai sport bajai legendájától. Nyugodjék békében!

Bálint Mátyás (1927 – 2023) és a tűzpiros Ducati

Tölgyesi Márk

■ Ismét elment egy legenda, ugyanis 96 éves korában elhunyt Bálint Mátyás, vagy ahogy mindenki ismerte, a bajai Ducatis Matyi bácsi. Nekem egy Baja környéki kisváros, Bátaszék szülőfölként megadatott a lehetőség arra, hogy személyesen is megismerjem, és néha csak egy integetés erejéig számtalanszor találkozom Baja város macskakövekkel ékesített főterén átutazva Matyi báccsal. Eleinte ezt egy Simson s51 nyergében ülve tehettem meg, később egy 150-es ETZ, aztán egy japán belpiacos, sokat látott Honda Cbr400, majd egy egyedi építésű Honda Dominator 650-ből készült Supermoto, végzetül pedig egy Matyi bácsi olasz szeretetéből ihletett Ducati St2 túrasportmotorral.

Igen, Matyi bácsi volt az, aki engem is az olasz motorok szerelmevé tett, mert olyan szeretettel és hitelesen beszélt a motorozásról, mint számomra senki más. Azóta megtapasztaltam azt, amit a Ducati motorgyártó maga is több fórumán hirdet, hogy egy Ducatit birtokolni és használni egyszerre lehet praktikum és szertartás, hiszen egyesíti magában a szenvedélyt, a legfejlettebb technológiát, a divatot, a fényes motorsport diadalokat, az olasz temperamentumot és a művészi formatervezést. Élmény volt vele minden pillanat, rengeteg túrán volt hű társam ez a Ducati egészen két évvel ezelőttig, amikor úgy döntöttem, hogy egészségügyi és családi okok miatt megválok tőle, ám az érzés örök: lehet, hogy eljön még az idő, amikor újra motorral szelem az utakat. De ennyit rólam, ez a történet másról szól.

Igaz, egyetlen hosszabb beszélgetés jutott csak számomra Matyi báccsal, mégis szeretném ezen keresztül megvilágítani a személyiségét, az ős-motoros lélek rejtelseit. Miután a motorozás életem részévé vált, Matyi báccsal több helyszínen sodort össze az élet, a leg-

többször a barátaival a bajai Szentháromság téren – szigorúan a Ducati mellett – kedvenc padján üldögélve szórakoztatta az éppen köré gyűlő kis közönséget, illetve éppen az első budapesti Ducati-szalonná megnyitójánál, 18 éve szintén találkozhattunk. Talán éppen akkor rendelte meg az újabb modellt, amikor én még legfeljebb reménykedhettem abban, hogy valaha ilyen motor nyergébe ülhetek.

Végül a nagy beszélgetés ezen eseményt követően, egy bátaszéki ún. iparos napon zajlott le köztünk, több mint egy évtizeddel ezelőtt. A találkozón bátaszékiek mellett a bajai motorosok kis csapata is részt vett. Ezen a rendezvényen akkor még a Hondámmal jelentem meg, és spontán ötlettől vezérelve szólítottam meg Matyi bácsit, aki az „álom Ducati” nyergében ülve beszélgetett a helyi motorosokkal. Igazi „benzinévű” motorost ismertem meg benne, akinek végig csillogott a szeme a járművek láttán, egyetlen szóval nem bántotta sem a japán motorokat, sem az amerikai, német vagy épp osztrák gyöngyszemeket, ám mégis a Ducatikat emlegetve simult el a hangja: a számára világbékét hozó tüzes olasz életérzés hatását érezte: ez egy másik dimenzió.

Akkor és ott megtudhattam, hogy Bálint Mátyás 1927-ben született, majd a 30-as években ült először motoron, történetesen egy ismerősük 125-ös Sachs motorkerékpárján. Ezután nem volt megállás, a hobbiából versenyzés lett. Első trófeáját 1949-ben nyerte, majd egészen 1957-ig motorozott versenyszerűen. Ezt követően azonban követte bátyját, és feleségével Jugoszláviába szökött, hogy aztán Ausztráliába „disszidáljanak”. Hat éven át éltek külföldön, előfordult, hogy napi 15 órát dolgozott. Őt ausztráliai éve alatt éjt nappallá téve dolgozott szerelőként, sok pénzt keresett, ezzel megalapozta az itthoni életét. Autó- és motorszerelőként alaposan kiképez-

te magát a robbanómotorok működéséből, javításából és a versenygépek felkészítéséből. Miután a 60-as évek elején egy Honda versenymotor tulajdonosaként Ausztráliából visszatért Magyarországra, előbb állami cégnél dolgozott, majd saját karosszériakatos-műhelyt alapított, amelyet rengetegen látogattak. Ezzel párhuzamosan ismét elkezdett versenyezni, és visszavonulásáig (1983) rendre ott volt a magyar gyorsaságimotorosbajnokság élményében.

Matyi bácsi 1983-ban nyugdíjba vonult. Sok-sok év kihagyás után először ő is egy négyhengeres japán motorral próbálkozott, majd egy szép napon egy csodásan mély, dübörgő motorhang csavarta el a fejét: igen, ez egy Ducati volt! Azonnal megrendelte magának az akkori csúcsmodellt, hiába kellett rá fél évet várnia. Azóta elkötelezett híve volt a tradicionális olasz márkának, többé nem is vett más motort, csakis tűzpiros L2-est. Műhelyét felesége 1992-ben bekövetkezett haláláig üzemeltette, de a motorozást utána sem hagyta abba. Beszélgetésünk közben feltűnt a csuklóján egy sérülés. Gyanakodva kérdeztem rá, hogy mi történt vele, netán háborús sérülés? Nevetve válaszolta erre: „Óh, aki motorozik, azzal előfordul az ilyen!” Jó néhány éve egyszer Kecel környékén hasított a csapattal, akkor egy kanyar nem „adta ki”, és úgy gondolta, tüzetesebben megvizsgálja a kukoricást... Ennek gyümölcsét hordozta a csuklóján, de mint tudjuk, ebsont beforr, ez sem vette kedvét, azóta is boldogan szelte az utakat. Miután akkori baráti köröm is megjelent körülöttünk azon az estén, és ő is társasággal

volt, megköszöntem a csevegést, és hagy-
tam, hogy ő is nyugodtan élvezze a helyi
iparosok által szervezett rendezvény ze-
nei és gasztroélményeit is, így elköszön-
tünk egymástól.

Ezt követően a már említett törzshelyén,
azaz Baja városának főterén találkoztam
vele számtalanszor. Mindig boldogan in-
tegettem neki, főleg, amikor már magam
is Ducatin ülve, közös hullámhosszon

dübörögtem Matyi bácsival, aki mindig
mosolyogva köszönt vissza. Bárki, aki mo-
torosként éli életét a környéken, ismerte
a nevét: Matyi bácsi még 90 év feletti ko-
ra ellenére is képes volt egy 200 lóerős
olasz fenevadat megülni! Bármelyikünk
csak álmokként tekinthet egy ilyen életre,
egy életvidám, igazi kitarító motorosra, aki
mindannyiunk szívében mély nyomot ha-
gyott. Most már odafenn húzza büszkén a

gázt, mint egykor a keceli kukoricás felé,
és onnan tekint le ránk mosolyogva.

Tisztelt Bálint Mátyás, kedves Matyi bá-
csi! Mély tisztelettel ezúttal csak annyit
üzennék, hogy köszönjük az életérzést,
amelyet átadtál a világnak! Mi, motorosok
és minden szeretett ismerősöd emlékün-
ben örökké megőrizzük, és tovább mesél-
jük a történetedet az utókornak. Motoros
üdvözlettel: Dr. Tölgyesi Márk. ■

Jánosi László (1968 – 2023) emlékére

■ Szomorúan értesültünk arról, hogy életének 55. évében, rövid, súlyos betegség után 2023. szeptember 14-én elhunyt JÁNOSI LÁSZLÓ, a bajai Szent László ÁMK Lu-
kin László ÉZI AML pedagógusa. A mindig vidám természetű, segítőkész tanító 1995
óta gardírozta az iskola sportolóit, néptáncosait és általában a rá bízott kisdíjakokat,
akiknek körében rendkívül népszerű volt. Mindezek mellett rendszeresen énekelt a Liszt
Ferenc kórusban, szervezte a diákok iskolán kívüli programjait is. A csupaszív pedagó-
gustól rokonai, kollégái, barátai és tanítványai szeptember 22-én vettek végső búcsút
az érsekcsanádi temetőben. Szerkesztőségünk ezúton fejezi ki őszinte részvétét az el-
hunyt családjának, nyugodjék békében! Az alábbiakban kollégája szavait olvashatják,
aki a munkatársak nevében a gyászszertartáson is búcsúzott tőle.

Radváné Bartos Erzsébet

■ Búcsúzunk. Hetek óta nem tudjuk
megérteni, hogy nincs közöttünk Jáno-
si László kollégánk. Nehéz elfogadnunk,
hogy amikor megérkezünk, üres a helye a
tanárban, nem áll az udvaron, nem halljuk
a hangját a tornateremből.

Sok embert ismerünk meg az életünk
során, de kevés olyan van közöttük, aki
Lacihoz fogható lenne. Vidámsága, köz-
vetlensége, kedvessége, barátságos sze-
mélyisége, a mindenkivel szemben nyitott,
elfogadó, segítőkész odafordulása és fi-
gyelme példaértékű mindannyiunknak.
Neki az adott örömet, ha törődhetett má-
sokkal, és ez jobb kedvre derített minden-
kit maga körül.

Nincs az iskolai életnek olyan területe,
amelyben ne vett volna részt, és amely-
ből ne hiányozna. Derűs egyéniségével
lelke volt az összes rendezvényünknek.
Ha kellett, DJ-ként emelte a hangulatot a
farsangi bálakon, kezelte a hangosítást,
vállalta a tombolasorsoló szerepét, de a
pakolásban, a papírgyűjtésben is számí-
hattunk rá csakúgy, mint a fuvarozásban,
versenyek megrendezésekor, osztálykirán-
dulások alkalmával vagy épp a diákok tá-
boroztatásában.

A gyerekek mindig felnéztek rá, szeret-
ték Lacit, hiszen mindig bátorította őket,
őszintén örült a sikereiknek, eredményeik-

nek a versenyeken, amelyekre mindig lel-
kesen vitte őket. Szerette, ha közösséget
tudott építeni a kirándulások, a foci vagy
a táncprodukciók által, ezekért tanítványai
örökké hálásak lesznek neki.

Nem szabad elfeledkezni az énekkarról
sem. Nemcsak jelenlétével, hanem hang-
jával és a zene iránti örök lelkesedésével
is segítette és támogatta az iskola kóru-
sának munkáját. Kérés nélkül is jelen volt
a fellépéseken, s nagyban hozzájárult a
szereplések sikeréhez. Az egyik kis tanít-
ványa azt mondta róla: *Laci bácsi olyan
volt, aki megy a nagy szürkeségben, és az,
amihez hozzáér, nyomban szivárvánnyá
változik.* Azt hisszük, ennél jobban nem
lehet megfogalmazni Laci emberségének
lényegét.

Ez az odafordulás, segítőkészség jel-
lemezte a velünk, kollégáival való kap-
csolatát is. Milyen jólestek a reggeli kis
szendvicsek vagy péksütemények, ame-
lyeket hozott nekünk a zsúfolt vagy kirán-
dulós napokon, hogy ne kelljen még ezzel
is bajlódnunk! Cserében főztünk neki teát,
és minden rendben volt. Kirándulni vitt
bennünket Siófokra, mindig számíthat-
tunk nőnap meglepetésre, főzött nekünk
a rendezvényeken és karácsonykor, s a
tanév végén figyelmessége és kedvessé-
ge jeleként a somlói galuska sem marad-
hatott el.

Jánosi László (1968 – 2023)

Ha telefonáltunk Lacinak, mindig azt
mondta a telefonba: „Szia! Miben segíthe-
tek?” Bizony, most is kellene a segítség,
mert betölthetetlen űrt hagyott az ÉZI-
ben, a gyerekekben és bennünk egyaránt.
Bízunk benne, hogy lelkesedését, derűjét,
segítőkészségét, szeretetét tovább tudjuk
vinni, s ezáltal és az együtt megszerzett
emlékekkel örökre része marad az éle-
tünknek.

Biztosak vagyunk benne, hogy az an-
gyalok Laci körül már énekelnek, táncol-
nak vagy fociznak, miközben főzi nekik
a mennyei mannapaprikást. Egyetlen vi-
gaszunk az lehet, hogy nagyon gazdag,
sokszínű életet élt egy szerető, támogató
család körében.

Nyugodj békében, Kollégánk és Bará-
tunk! ■

Petőfi apakomplexusa(i)

Milbacher Róbert

■ *Sárkány János* 1857-ben a következőképpen emlékezik meg Petőfivel való találkozásáról: „*Pesten találkoztam vele, midőn őt Petrovics néven szólítám, egész komolyan válaszol: 'Csalódik ön, én nem vagyok Petrovics.'* Én kissé megütközve mondtam: „*Ne tréfálj Sándor, hisz fogad is elárul.*” Mire ő félig komolyan, félig tréfásan válaszol: „*De úgy van, barátom, én nem vagyok többé Petrovics, hanem Petőfi. Atyámmal keményen meghasonlottunk, - kitagadtuk egymást.*”

Ez az egyetlen olyan emlékezés, amely a Petrovics-Petőfi névváltás okára enged következtetni. Mintha arról lenne szó, hogy az 1844-ben már Petőfiként ismert költő (persze számos álnevet használt a *Becskerekitől* az *Örömfy Vidoron* át a *Pönögei Kis Pál*ig) az apjával való szakítás miatt váltott volna nevet, és vele egy új identitást vett volna föl. Ez az új identitás egyben egy új, szimbolikus apa megjelölésével is járt, Petőfi ugyanis 1847-es *Úti levelében* Vörösmartyt nevezi meg az új élet adójaként, aki immár a szellemi térben költőként „nemzi újjá”: „*E férfi, kinek én életemet köszönöm, s kinek köszönheti a haza, ha neki valamit használtam vagy használni fogok, e férfi: Vörösmarty.*”

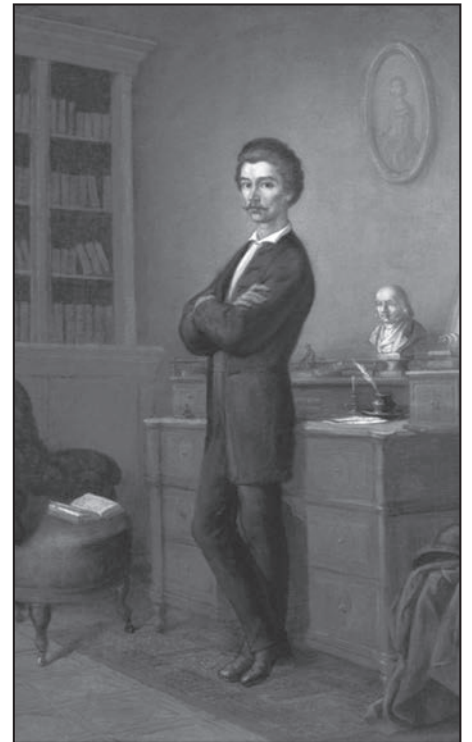
Petőfi búcsúja a szülői háztól Munkácsy Mihály festményén

Vörösmarty Mihály nem egyszerűen költő volt a korban, hanem nemzeti intézmény, nem véletlen, hogy a fiatal költő őt nevezi meg egyfajta szellemi atyjaként. Maga a *Petőfi* név is kapcsolódik Vörösmarty életművéhez, ugyanis az *Eger* című eposzának van egy *Pető* nevű szereplője. Ez a névalak szerencsésen találkozik azzal, hogy a *Pető*-fi tulajdonképpen a *Petro*-vics tükörfordítása: 'Péter-fi' (Petro-fi) jelentésben.

Persze ez a családi konfliktusból induló név- és „apa”-váltás furcsán hangozhat azoknak a fülében, akik Petőfit mint a bensőséges családi líra megteremtőjét ismerik. Pedig még a méltán e szövegcsoporthoz tartozó 1844-es *Egy estém otthon* című vers is beszámol a már elcsituló, de valójában fel nem oldott konfliktusról, amikor így ír Petőfi: „*Borozgatánk apámmal; Ivott a jó öreg, S a kedvemért ez egyszer - Az isten áldja meg! [...]/ Szemben »mesterségem« Most is nagy szólka még; Előítéletét az Évek nem szüntették./ »No csak hitvány egy élet Az a komédia!« Fülemlnek ily dicséretet Kellett hallgatnia./ »Tudom, sokat koplaltál, Mutatja is színed./ Szeretném látni egyszer, Mint hány sz buk-fenceket.«*”

Érzelhető, hogy bár az apa eredendő dühe enyhült, de még mindig csak leicsinylő gúnnyal képes emlegetni fia mesterségét. Az alapvető konfliktus tehát a színészi pálya miatt robbanhatott ki apa és fia között. Még 1847-ben is úgy emlékszik vissza Petőfi *Fölszedtem a sátorfám* kezdetű versében, hogy amikor színészetre adta a fejét, még az anyja is szégyellte a fiát, hiszen a közösség egésze bélyegezte meg és társadalmon kívülinek nyilvánította: „*Apám s anyám pedig búbánatba esék,/ De a jó szomszédok őket fölkeresék,/ S vigasztalásukra voltak ilyen formán:/ »Sose búsuljanak Sándor fiok sorsán! Ilyen istentől elrugaszkodott gyerek/ Az aggódást ingyen sem érdemli meg./ Viszi, mig viheti, végre pedétiglen Fölakasztják,/ amit adjon is az isten, Mert nem vagyok mai legény a világban,/ De kicsiny mását sem láttam gonoszságban.«/ Öreg szülőimet ekkép vigasztalák, Szegény jó anyámmal fölfordult a világ,/*

Ráborúlt fejjel az ágy szélére, s ottan Elveszett fiáért sírt szíveszakadtan./ Édesapám csak egy-két könnyet

Petőfi dolgozószobájában (Ormai Petrich Soma festménye, 1861 körül)

hullatott,/ De azután annál többet káromkodott,/ Kicifrázta, mint a szűcs a remekbundát,/ S kegyetlen haraggal im e szókat mondá:/ »Hogy tiszta nevemnek ilyen föltja vagyon! Ha föl nem akasztják, én lövöm őt agyon!«/ Híre ment e szónak, hozzám is elére,/ Nem is tettem lábam apám küszöbére,/ Mert nagyon jól voltam én annak tudója,/ Hogy ígéreteit ő híven lerója.”

A szegény és elkeseredés egyfajta gyászként jelent meg a szülők, különösen az anya számára, míg az apa heves indulatai valóban a kitagadás gesztusában, sőt a saját fiú megölésének vágyában realizálódtak. Ennek oka, mint a vers is mondja, az volt, hogy Petőfi beállt vándorszínésznek, ami a korban a züllöttség szinonimája lehetett, különösen egy olyan jómódú család szemében, mint amilyen a Petrovics család volt, legalábbis 1838-ig.

Nem véletlen hát, hogy éppen a vándorszínészettel való kacérkodás váltotta ki a zord apából a fizikai erőszakba torkoló indulatokat. Maga a költő írta meg az 1845-ös *Úti jegyzeteiben* megveretésének történetét: „*Professzorom (Isten áldja meg őt!) jónak látta, tettbe menedő tervemet egy oly férfinak megírni, kinek eléggé nem dicsérhető tulajdonsága volt: a színészetet csodálatra méltó képpen való módon gyű-*

löltni. Ezen ritka tulajdonú férfi történetesen éppen az atyám volt, ki - mint jó atyához illik - a veszedelmes hírvétel után egy percig sem késett pokoli örvénybe süllyedendő fia megmentésére rohanni. S istentelen szándékotól csakugyan eltérítettek atyai tanácsai, melyek még hetek múlva is meglátszottak ... hátamon és lelkem porsátorának egyéb részén."

Koren István, aki amúgy lelkes szlovák nacionalista hírében állt, volt az a kedves aszódi tanára Petőfinek, aki először csak eltiltotta a fiút attól, hogy Balog István vándortársulatának aszódi előadásait megnézze, de Petőfi a tiltás ellenére is látogatta az előadásokat. Koren ekkor szabafogságra ítélte, és levelet írt az apának, mert megtudta, hogy a Petrovics gyerek jelentkezett Balog társulatába, sőt beleszeretett egy László Borbála nevű, általa Borcsának hívott színésznőbe.

Képzhetjük az apa haragját, aki nem csak azzal szembesült, hogy fia nem tanul jól - Aszód már a sokadik iskolája volt, és itt sem teljesített valami fényesen -, hanem idejekorán a züllés útjára lép. Az öreg Petrovics szempontjából már az is megbocsáthatatlan lehetett, hogy elsőszülött fia nem akarta folytatni az apja mesterségét - ezt majd a kisebbik fiú, István teszi meg -, amiről Petőfi 1845-ben némileg ironikus hangú verset is írt *Apám mestersége s az enyém* címmel:

„Mindig biztattál, jó apám:/ Kövessem mesterségedet,/ Mondtad, hogy mészáros legyek.../ Fiad azonban író lett./ Te a tagló-

val ökröt ütsz./ Tollammal én embert ütök - -/ Egyébiránt ez egyre megy./ Különböző csak a nevök."

Az apa és a fiú közti viszony elmérgesedett tehát. Az apa anyagi csődjével párhuzamban megszüntette fia támogatását, ami nagyjából a kitagadással ért fel. Petőfi innentől fogva lett földönfutó vagabundus, katona, vándorszínész stb. Viszonyuk rendeződéséhez az kellett, hogy végül a fiú bizonyítsa sikerét, de hosszú volt az út, amíg helyreállt köztük a béke, amiről a *Vén kocsmáros* vagy *A vén zászlótartó* tanúskodik. Petőfi országos sikere enyhíthette meg az apa szívét. Azt is tudjuk, hogy Petőfi - különösen az *Emich Gusztáv*val kötött, viszonylag tekintélyes összeget hozó szerződés után - anyagilag is támogatta szüleit, sőt magához költöztette őket pesti lakásába, ahol végül kolera végzett mindkettejükkel.

Persze nem lenne Petőfi Petőfi, ha a történetben nem volna egy furcsa csavar. Ugyanis a valódi apjával való kibékülésel párhuzamosan a költő súlyosan meghasonlott választott, szellemi atyjával. Történt ugyanis, hogy 1848 augusztusában egy politikai döntés miatt Petőfi első dühében megírta a *Vörösmartyhoz* című „apagyilkos” költeményét, amelyben olyanokat mond, hogy Vörösmarty már nem a nemzet költője, hogy a *Szózat* hieroglif lett, amit senki sem ért, és hogy besározta magát itt a földön, és bizony Petőfi inkább vért szeretne látni rajta, mint sarat. A vers nyomán kialakuló polémia leginkább azt mutatta, hogy Vörösmarty rejtett pszichológiai motívációkat keresett tanítványa indulatos támadása mögött, mint konkrét politikai okokat, mire Petőfi megsértődött, mert érezte, hogy valóban lepleződött „apagyilkos”, költői trónfosztás célzó szándéka. Később ugyan a két nagy költő kibékült egy-

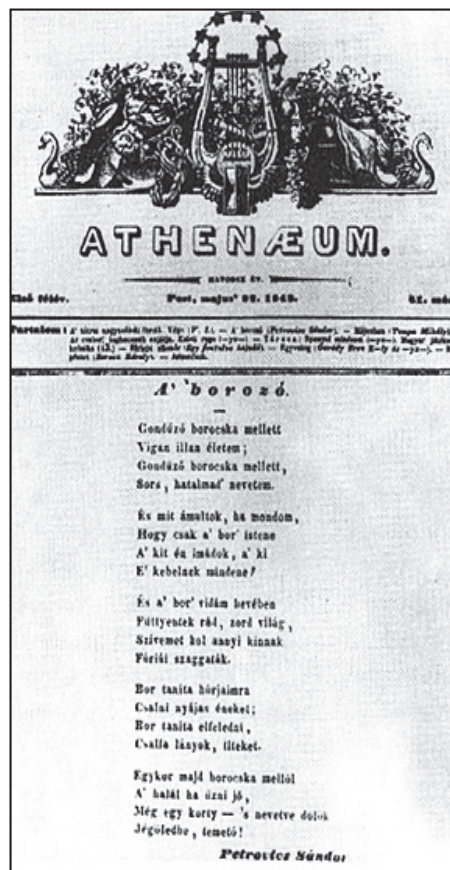
Petőfi „szellemi atyja”, Vörösmarty Mihály

mással, de a bizalom talán sohasem állt helyre köztük.

Petőfi a *Szüleim halálára* című, nagyon szép versben búcsúzott vér szerinti apjától és anyjától, tudatosítva végleges elárulását, amely aztán a sors akaratából nem tartott sokáig, hiszen rövidesen ő is követte őket a sírba. (A szerző irodalomtörténész, író, a PTE Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének egyetemi docense; írása a *Bajai Honpolgár-estek keretében 2022. december 8-án elhangzott előadásának rövid, szerkesztett változata*) ■

Petőfi a szüleinél (Orlai Petrich Soma festménye)

Az étel íze

Szünder Dezső

■ E havi írásom már régóta időszerű lett volna, de ismerjük az örök érvényű mondást: jobb későn, mint soha! Mindennapjaikban ugyanis sokan úgy látják, hogy nem fér bele életükbe a főzés, sütés, a tisztességes, adalékanyagoktól mentes alapanyagokkal való ételkészítés. Ezért mutatkozik igény a nagyvilág élelmiszergyártói felé, hogy minél ízletesebb, bizonyos függőséget okozó ételeket kínáljanak nekünk. Igaz ez az éttermekre, gyorséttermekre, de a hipermarketek, egyéb nagy bevásárlóközpontok polcaira is. Aki meg sem próbál tudatosan élni és enni, az minden bizonnyal ezen „intézmények” ölelő karjaiban végzi. Olyan szekeret tol maga előtt, amelynek feladata a mai fogyasztói társadalom fenntartása: a fogyassz minél többet, de azt edd, amit eléd teszünk, amit tálcán, számodra könnyen elérhetően kínálunk. A dolog pedig működik: az üzletek tele vannak áruval, és bár beszélhetünk inséges, válságos gazdasági környezetről, amíg ezt a rengeteg igénytelen árut meg is vásároljuk, mindez nehezen hihe-tő.

A *Honpolgárban* sokat írtam már a tudatos táplálkozásról. Bízom benne, hogy aki rendszeres olvasója lapunknak, esetleg ennek a rovatnak, már tudja, hogy mindez mennyire fontos. Hiszem, hogy ezzel a fajta táplálkozással, tudatos vásárlással nemcsak a körülöttünk lévő szűkebb és tágabb környezetünk lesz jobb, hanem mi magunk is. Hiszen ki szeretne gyakran orvost látogatni azért, mert nem figyelt oda arra, amit csinál, amit és amennyit eszik? Ezek a dolgok igenis összefüggnek! Aki nem hiszi, bátran próbálja csak ki: egészséges, megbízható alapanyagokból, saját magunk által készített ételből a jóllakottság érzéséhez kevesebb is elég. Biztos vagyok benne, hogy egy hónapnyi próba után érezhető a különbség! Ehhez kapcsolódóan van még egy jó hírem: semmivel nem kerül többre, csupán odafigyelés, tudatosság kérdése az egész. Ha pedig valaki egyszer-egyszer mégis azt tapasztalja, hogy ez itthoni is, meg finom, is de aránytalanul drága, szeretném emlékeztetni: az olcsó később mindig drága lesz!

A korábbiakhoz hasonlóan ezúttal is kis időutazásra hívom a Kedves Olvasót! Valamikor régen, abban a bizonyos, sokat szidott 40 évben létezett egy Jugoszláviának nevezett ország – a mostani Horvátország, Szerbia, Szlovénia, Bosznia-Hercegovina és még Isten tudja, hány kisállam elődje. Abban az időben, oda azért könnyebben eljutott az

ember, mint mondjuk, Ausztriába. Gyerekkoromban még nem foglalkoztatott ennyire a gasztronómia világa, de arra élénken emlékszem, hogy milyen nagy dolog volt, ha valaki 1 kg *Vegetát* tudott hozni onnan, amelyet aztán boldog-boldogtalannak osztogattott. Persze nem kellett hasonló termékért abban az időben sem külföldre menni, volt nekünk – talán még most is van – *Delikat* nevű termékünk, mely ételízesítő funkcióját tekintve hasonló volt délvidéki rokonához. Csak hát előbbit mégiscsak nagyobb durranásnak gondoltuk, hiszen ami külföldi, biztosan sokkal jobb is... Reálisan nézve az akkori és mai ételízesítő-kínálatot, ugyanaz mondható el: mindkét kor terméke hemzseg az adalékanyagoktól, tele van sóval – az ugyanis mindig jóval olcsóbb volt a zöldségeknél. Nagyanyáink, anyáink ezzel ízesítették a levest (a húslevest különösen), szórták rizsbe, sült krumplira és még számtalan olyan helyre is, ahol semmi szükség nem volt rá. Én aztán emiatt hosszú ideig kerültem is a mesterséges ízesítőket, és őszintén szólva túl nagy hiányukat nem is éreztem. Aztán bajai életem alatt megismerkedtem egy lelkes kistermelővel, aki olyan ételízesítőt mutatott nekem, amelytől sok mindent azonnal átértékeltem. A termék nem tartalmazott sót, izfokozót, csak a zöldség természetes ízét. Amióta nem Baján élek, nem találkoztam ilyesmivel – persze jobb-rosszabb termékekkel igen, de olyat, amelyet én elképzeltem, nem találtam. Mit tehet ilyenkor az emberfia? Hát megpróbálja elkészíteni mindezt otthon! Ilyen módon lett a háztartásom része a magam készített ételízesítő, amelynek leírását az alábbiakban osztom meg olvasóinkkal.

A folyamat tulajdonképpen nem túl bonyolult, csupán kissé időigényes. Vegyünk az őszi piacon annyi zöldséget, amennyit pénztárcánk és időnk enged. Én kb. 5-6 kg alapanyagot használtam fel, ebből befőttesüvegnyi mennyiségű ételízesítő készült. A zöldségek aránya nincs kőbe vésvé, nagyrészt szabadon alakíthatjuk. Ami fontos, hogy az összes mennyiség legalább 40%-a sárgarépa legyen. Vegyünk mellé 2-3 db fehérrépat, 1 db nagy hagymát, 1-1 db paradicsomot és paprikát, 1-1 nagyobbacska zellert és karalábét, egy negyed fej káposztát, esetleg 20-30 dkg kelbimbót. Végül szerezzünk be 1-1 nagy csokor zeller- és petrezselyemzöldet. Ha minden megvan, hámozzuk meg a zöldségeket, mossuk meg őket alaposan, és

vágjuk olyan apró darabokra, amilyenekre csak tudjuk. (Nem rövid munka, de fontos része a folyamatnak.) Ha mindennel végeztünk, vékonyan terítsük szét 1-2-3 gáztepsi aljába a zöldségeket, szárítsuk sütőben légkeveréssel 60 °C-on 30-40 órát, közben 3-4 óránként kevergessük át, hogy egyenletesen száradjanak. Nem szükséges 40 órára lefoglalni a sütőt ezzel, a folyamat megszakítható, majd később folytatható. Akkor jó, ha a tepsit megrázva már zörgő hangot hallunk. Ekkor vegyük ki a sütőből, és 1-2 napon át száraz helyen szárítsuk tovább. Az így kapott szárítottzöldség-keveréket tegyük kávédarálóba, és őröljük rusztikusra – legyenek benne kis és nagy darabok is. Az 5-6 kg alapanyagból készülő keverékhez tegyünk a legvégén 2 evőkanál sót, majd ezzel is alaposan keverjük össze, aztán töltsük jól záródó tárolóedénybe, és lehetőség szerint csak felhasználáskor nyissuk ki, utána azonnal zárjuk is vissza. Ha rajtam múlik, bevallom őszintén, sót nem szívesen tettem volna bele, de lévén ez házi környezetben, nem professzionális szárítógéppel készült termék, az esetleg megbúvó kis nedvesség is problémát, penészedést okozhatna a keverékben, akkor pedig az egészet ki lehetne dobni. Így aztán a 2 evőkanál só hozzáadását magam is szükségesnek éreztem, de még ez is távol van az ipari ételízesítők sókoncentrációjától.

Jó munkát kívánok hozzá! ■